

עניינים נחוצים

ממורנו הגר"י טשזנר שליט"א

שרשי תפילת שמונה עשרה

ישראל ויזעקו ושמע ה' נאקתם, כדכתיב (שמות ב' כ"ד) "וישמע אלקים את נאקתם" אמרו "שומע תפילה". כשירדה שכינה במשכן, אמרו "המחזיר שכינתו". כשהכניס שלמה הארון לפני ולפנים ונענה, נתן הודאה ושבח, אמרו "הטוב שמך ולך נאה להודות". כשנכנסו ישראל לארץ ונתקיים להם (ויקרא כ"ו ו') "ונתתי שלום בארץ" אמרו "המברך את עמו ישראל בשלום" ע"כ. ובספר ארחות חיים כתובה אגדה זו יותר באורך וכתוב שם "המחזיר שכינתו לציון" אמרו כשחזרה שכינה בבית שני, עכ"ל.

ג) בלקוטי מהרי"ח (סדר תפלת י"ח) כתב: הנה איתא במשנה פרק תפלת השחר (ברכות דף כ"ח) רבן גמליאל אומר כל יום מתפלל אדם י"ח. ועיין במסכת שבת פרק במה מדליקין (כ"ד). שג' פעמים ביום ערבית שחרית ומנחה מתפללין י"ח. ועיין בפרק ב' דמגילה (ד"ז) ק"ך זקנים ומהם כמה נביאים, והם הנקראים אנשי כנסת הגדולה, תקנו התפלה על הסדר ע"ש. כי מעולם היו מתפללין בכל יום, ולדעת הרמב"ם (פ"א מהל' תפלה ה"א ובסה"מ מ"ע ה') ועוד כמה פוסקים, הוא מצות עשה מן התורה להתפלל בכל יום, שנאמר "ועבדתם את ה' אלהיכם", ועבודה זו תפלה, שנאמר (דברים י"א י"ג) "ולעבדו בכל לבבכם", ודרשו (בספרי, עקב פי"ג, ובירושלמי ברכות פ"ד ה"א) איזהו עבודה שבלב זו תפלה. והא דאמרין (ברכות כ"א) תפלה דרבנן, היינו מנין התפלות ונוסח התפלה, עיין בכסף משנה שם. ובמג"א (סימן ק"ו ס"ק ב') כתב, שהרמב"ם ס"ל דתפלה מ"ע דאורייתא היא, אך מדאורייתא די בפעם אחת ביום ובכל נוסח שירצה, והרמב"ן סובר תפלה דרבנן וכן הוא דעת רוב הפוסקים. והא דאין מברכין על התפלה עיין מג"א סימן ק"ו ס"ק ד' בשם רבי דוד אבודרהם (שכתב שאין מברכין על התפלה מפני שאין לה קבע) ובפרי מגדים שם (א"א ס"ק ד') ע"ש. אך לא היה נוסח קבוע לתפלה ולא זמן [קבוע], אלא כל אחד ואחד מתפלל בכל עת שירצה אם מעט ואם הרבה. כיון שגלו ישראל ונתערבו בתוך העמים ונולדו להם בנים בארצותיהם, ואותם הבנים היו שפתם משובשת ומעורבת מלשונות נכריות ולא היה אחד יכול להתפלל ולדבר כל צרכו בלשון עברית, עמד עזרא ובית דינו, והם אנשי הכנסת הגדולה, ותקנו לישראל י"ח ברכות בשפה ברורה ובלשון קצרה זכה וברה, כדי שתהיה ערוכות בפי הכל וילמדו אותן. וטעם לסידור כל ברכה וברכה עיין בגמרא שם.

תקנת התפילה

א) איתא במגילה (דף י"ז): תניא: שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה. אמר רבי יוחנן, ואמרי לה במתניתא תנא: מאה ועשרים זקנים ובהם כמה נביאים תיקנו שמונה עשרה ברכות על הסדר. וע"ש בגמרא באריכות, הסדר של השמונה עשרה ברכות של תפילת העמידה, והטעם לכל ברכה וברכה.

ב) והבית יוסף (או"ח סימן קי"ב) הביא טעמים נוספים לאמירתם, וז"ל: כתוב בשבלי הלקט (תפילה סימן י"ח) מצאתי אגדה, מאי על הסדר (שכתב הגמרא הנ"ל שתיקנו שמונה עשרה ברכות "על הסדר"), זה סדר עולם (שתיקנו אותם אחת אחת לפי סדר הדורות - אמנם לא במדויק). שכך מצינו י"ח ברכות של תפילה מעולם היו מתוקנות זו אחר זו, כיון שבאו אנשי כנסת הגדולה כללם ותקנום כסדרן. כשניצל אברהם מאור כשדים, פתחו מלאכי השרת ואמרו "מגן אברהם". כשנעקד יצחק אמרו "מחיה המתים". כשבא יעקב ופגע בשערי רחמים והקדיש שמו של הקדוש ברוך הוא, אמרו "האל הקדוש". כשלימד גבריאל את יוסף שבעים לשון, אמרו "חונן הדעת". כשעשה ראובן מעשה בלהה ונקנסה עליו מיתה, ושב בתשובה וחיה, דכתיב (דברים ל"ג ו') "יחי ראובן ואל ימות" אמרו "הרוצה בתשובה". כשעשה יהודה מעשה תמר ואמר (בראשית ל"ח כ"ד) "הוציאוו ותשרף" ואמר (שם כ"ו) "צדקה ממני" ונסלח לו אותו עוון, אמרו "חנן המרבה לסלוח". כשאמר הקדוש ברוך הוא במצרים לישראל (שמות ו' ו') "וגאלתי אתכם, אמרו "גואל ישראל". כשריפא רפאל את אברהם, אמרו "רופא חולים". כשזרע יצחק ומצא מאה שערים, אמרו "מברך השנים". כשבא יעקב למצרים ונתקבצו השבטים עם יוסף, אמרו "מקבץ נדחי עמו ישראל". כשאמר הקדוש ברוך הוא למשה (שמות כ"א א') "ואלה המשפטים" אמרו "מלך אוהב צדקה ומשפט". כשטבעו המצרים בים סוף, אמרו "שובר אויבים ומכניע זדים". כשאמר הקדוש ברוך הוא ליעקב (בראשית מ"ו ד') "ויוסף ישית ידו על עיניך" ובטח על דברו ואחר כך נתקיים, אמרו "משען ומבטח לצדיקים". כשבנה שלמה בית המקדש, אמר "בונה ירושלים. כשעברו ישראל בים סוף ואמרו שירה, אמרו "מצמיח קרן ישועה". כשנאנחו

ותקנו ג'כ ג' תפילות בכל יום, וכן תקנו כל הברכות ותפלות הסדרות בפי כל ישראל כדי שיהיה כל ברכה ותפלה שגורה בפי כל בלשון צחה. כל זה הוא מדברי הרמב"ם ריש הלכות תפלה ובאבודרהם, עכ"ל המהרי"ח.

ד) כתב בערוך השולחן (סימן קי"ב סעיף ד'): כתב הטור בסי' קי"ג בשם אחיו רבינו יחיאל, דחסידי אשכנז היו מונין כל התיבות שבכל ברכה וברכה מ"ח ברכות. בברכה ראשונה מ"ב תיבות בשניה נ"א תיבות [זהו עם משיב הרוח ומוריד הגשם] בשלישית י"ד, ברביעית י"ז, בחמישית ט"ו, ובששית ובשביעית לא מנה מספר התיבות, אבל בספר פרי עץ חיים להאר"י ז"ל [ד' ס']. מנה ג"כ התיבות, וכתב המספר שוה כהטור ע"ש. וכתב דבששית כ' תיבות ובשביעית י"ז ע"ש [ובברכה ראשונה כתב מ"ח וזהו עם פסוק ה' שפתי תפתח] ובשמינית כתבו הטור והפרע"ח כ"ז תיבות ובתשיעית ל' תיבות ובעשירית כ', ובי"א לא מנה הטור ובפרע"ח כתב כ"ד תיבות, ובי"ב שהיא ברכת ולמלשינים כתבו כ"ט תיבות ובי"ג מ"ב תיבות ובי"ד כ"ד ובט"ו כ', ובט"ז שהיא שמע קולינו לא מנה הטור ובפרע"ח כתב ל"ה תיבות. ובי"ז וי"ח וי"ט ג"כ לא מנה הטור, ובפע"ח כתב בי"ז ל"ד ובי"ח פ"ו ובי"ט גם בפרע"ח אינו מבואר ע"ש. והנה הטור כתב על כל זה רמזים וכוונות פשוטות ובפרע"ח כתב בזה סודות גדולים ונוראים ע"ש.

ה) סעיף ה: והנה אם כי אין אתנו יודע עד מה, והלואי שנכוון פי' המלות כפשוטן, מ"מ יש לכל איש ישראלי להבין גודל ערך תפלת שמו"ע. שהרי שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה, כדתנן בריש אבות, וגודל מעלתו מפורסם בש"ס כמבואר ביומא [ל"ט]: ובריש תמיד, ועל אחת כמה וכמה אנשי כנה"ג עצמן, וק"ו הנביאים שביניהם. ואם הם עמלו ברוח קדשם לסדר התפלה, כמה כוונות נוראות יש בהם, וכל תיבה ותיבה עומד ברומו של עולם. ולכן אשרי האיש אשר יתפלל בשום לב לדברים הקדושים ההמה.

ו) וביאר הענין היטב בספר נפש החיים (שער ב' פרק י'), וז"ל: והמשכיל יבין מדעתו שלא לחנם הוצרכו לתיקון תחנה קטנה ותפלה קצרה כזו ק"כ זקנים ומהם כמה נביאים. אלא שהמה השיגו ברוח קדשם והשגת נבואתם העליונה ונהירא להו שבילין דכל סדרי בראשית ופרקי המרכבה. לזאת יסדו ותקנו מטבע ברכות והתפלות באלו התיבות דוקא. מאשר ראו והשיגו איזה דרך ישכון אורה של כל תיבה פרטית מהם אשר היא נצרכת מאד לתיקון רבוי עולמות וכחות עליונים וסדור המרכבה. וכמאמרם ז"ל העבודה צורך גבוה. וזהו ענין מאמרם ז"ל, שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים. ובתנחומא פ' תולדות אמרו, ולמה נתעקרו האמהות, אר"ל היה הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתם. ובזוהר תולדות (קל"ז א') ת"ח עשרין שנין אשתהי יצחק עם אתתיה ולא אולידת עד דצלי צלותיה בגין דקב"ה אתרעי בצלותהון דצדיקיא כו'. מ"ט בגין דיתרבי ויתוסף רבות קודשא לכל מאן דאצטרין בצלותהון דצדיקיא, וכתוב מפורש (משלי ט"ו) "ותפלת ישרים רצונו".

ז) וכתב עוד בנפש החיים (שער ב' פרק י"ג) והעצה היעוצה על זה (לכוונה בתפילה). הוא כמו שאמר המגיד להב"י באזהרה ב' שבריש הספר מגיד מישרים ז"ל: לזיהר מלחשוב בשעת תפלה בשום מחשבה אפילו של תורה ומצות כי אם בתיבות התפלה עצמם, עכ"ד. דוק בדבריו

שלא אמר לכוון בכוונת התיבות, כי באמת בעומק פנימיות כוונת התפלה, אין אתנו יודע עד מה. כי גם מה שנתגלה לנו קצת כוונות התפלה מרבותינו הראשונים ז"ל קדישי עליונים, ועד אחרון הרב הקדוש איש אלקים גורא האריז"ל, אשר הפליא הגדיל לעשות כוונות נפלאים, אינם בערך אף כטפה מן הים כלל נגד פנימיות עומק כוונת אנשי כנה"ג מתקני התפלה, שהיו ק"כ זקנים ומהם כמה נביאים. וכל מבין יבין, דלא איתי אנש על יבשתא שיוכל לתקן תקון נפלא ונורא כזה, לכלול ולגנוז במטבע תפלה קבועה וסדורה בנוסח א', התקונים של כל העולמות עליונים ותחתונים וסדרי פרקי המרכבה. ובשכל פעם שמתפללין יוגרם תקונים חדשים בסדור העולמות והכחות והמשכת מוחין חדשים אחרים, שמעת שתקנוה עד ביאת הגואל ב"ב לא היה ולא יהיה שום תפלה בפרטות דומה לחברתה שקודם לה ואחריה כלל. דלבושין דלביש בצפרא לא לביש ברמשא ודלביש ברמשא כו' כמ"ש בתקונים תכ"ב, וכן כל יום לחבירו שלפניו ואחריו. ולכן ארז"ל (חגיגה ט' ע"ב וברבה במדבר פ"ט) "מעוות לא יוכל לתקון" זה שביטל ק"ש כו' או תפלה כו', וכמ"ש באורך בפע"ח פ"ז משער התפלה ע"ש. והוא בלתי אפשר אם לא ע"י הנבואה העליונה ורוח קדשו ית' אשר הופיע עליהם הופעה עצומה בעת תקון נוסח מטבע התפלה והברכות, ששם הוא ית"ש בפייהם אלו התיבות ספורות וגנוזות בתוכם כל התקונים. לזאת מי הוא אשר עמד בסוד ה' על עומק כוונתו ית"ש, איזה דרך ישכון אורה של כל תיבה פרטית מהם.

א"ל העיקר בעבודת התפלה, שבעת שהאדם מוציא מפיו כל תיבה מהתפלה, יצייר לו אז במחשבתו אותה התיבה באותיותיה כצורתה ולכוון להוסיף על ידה כח הקדושה שיעשה פרי למעלה להרבות קדושתם ואורם. כמ"ש ל' בפ"י שלכן נקראת התפלה דברים העומדים ברומו של עולם שכל תיבה בצורתה ממש היא העולה למעלה מעלה, כל אחת למקורה ושרשה, לפעול פעולות ותקונים נפלאים. והיא סגולה נפלאה בדוק ומנוסה למרגילים עצמם בזה, לבטל ולהסיר מעליו בזה כל מחשבות ההבלים הטורדות ומניעות טהרת המחשבה והכוונה. וכל אשר יוסיף הרגלו בזה, יתוסף לו טהרה במחשבתו בתפלה. והיא כוונה פשוטית.

ובהערה שם הוסיף: והגם שהלכה פסוקה בש"ס שתפלה נאמרת בכל לשון. היינו לצאת ידי מצות תפלה כמו שנתבאר לעיל סוף שער א', שבכל המצוות ואפי' מצות תפלה שנקראת עבודה שבלב, עכ"ז עיקרן לעכובא הוא חלק המעשי שבהן. אמנם למצוה מן המובחר ודאי צריך לצרף גם טוהר המחשבה וכוונה שלימה, ולפי גודל טוהר הכוונה כן תגדל מעשה המצוה ובפרט עבודת הלב שבתפלה. עם כי מי שהתפלל בכל לשון יצא י"ח, אבל אין ערוך למי שמתפלל בלה"ק באלו התיבות דוקא העומדים ברומו של עולם ומדבק כל כחותיו בהם.

אופן סדר התפילה

ז) איתא בברכות (דף ל"ב). דרש רבי שמלאי: לעולם יסדר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך יתפלל. מנלן - ממשה דכתיב "ואתחנן אל ה' בעת ההיא", וכתיב "ה' אלקים אתה החלת להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך", וכתיב בתריה "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה" וגו'.

חסדים טובים, הוא מעין מה שהוא מטיב עמנו, קונה הכל, הוא כמו קונה שמים וארץ, שברא כל העולם ויצר האדם והרי אנו כבניו, ומביא גואל לבני בניהם, מעין מה שהוא כאדון לנו ואנחנו עבדיו וצאן ידו, ועתיד לגאול אותנו כמו שגאלנו לשעבר.

וּלְפִי שעיקר התפלה ראויה להיות בספור גדולתו וגבורתו, סדרו מיד ברכת אתה גבור לעולם ה' וכו', ואתה קדוש וכו', שכולן סובבות על גדולתו ית' וגבורותיו. ולפי שהתשובה וסליחת העוון הם רחמים גמורים מאת האל ית', כאב את בן ירצה למחול לבנו ולהעביר פשעיו בתשובתו, סדרו בברכת השיבנו אבינו וכו', ובברכת סלה לנו אבינו וכו', מה שלא תמצא "אבינו" בכל התפלה כ"א בשתי ברכות אלו. ובברכה הכוללת שהוא אב הרחמן רחם עלינו (תהלים ק"ג) "כרחם אב על בנים רחם ה' על יראיו" והם השבים, וכן אמר הכתוב (ירמיה ג) שובו בנים שובבים, קראם בנים במקום התשובה, אף על פי שאינה שלימה שהרי עדיין הם שובבים, ואין זה אלא מפני היותם בנים כנזכר.

וּכְמֵן שאנו חייבים בעבודתו ית' מן הד' צדדין, כן הוא יתברך מקבל תפלתנו ומתרצה בעבודתנו עבודת כל המצות בערך כלן, בערך מה שהוא אב לנו, ואדון, ומטיב, וגדול. כי כמו שהוא ראוי והוא דבר טבעי הרחמנות שמרחם האב על הבן, כן הוא ראוי לפניו יתברך שירחם עלינו כאב, וכמו שהוא ראוי לרב ואדון שישגיח בתקנת עבדיו, כן הוא ראוי לפניו ית' להספיק צרכינו מצד שאנחנו עבדיו. וכמו שהוא ראוי למי שהרגיל עצמו להטיב לאיש אחד שישלים חקו וייטב לו בכל עת שיצטרך, כן ראוי לפניו ית' שייטיב לנו בכל יום ובכל שעה ובכל רגע, כיון שבחר אבותינו ויבחר בזרעם אחריו להטיב להם ולהצילם מכל צרה. וכמו שהוא ראוי למי שהוא גדול ויכול שייטיב לשפלים, וימחה ביד הקמים עליהם ויציל עשוק מיד עושקו, כן ראוי לפניו ית' מצד גדולתו ורוממותו להשגיח בשפלים ולהטיב להם ולהציל העשוקים. וכמו שאמרו (מגילה ל"א) כל מקום שאתה מוצא גדולתו ית' אתה מוצא ענוותנותו שנאמר (דברים ד) "האל הגדול" וגו', וכתוב "עושה משפט יתום ואלמנה", וכן (ישעיה נ"ז) "כי כה אמר רם" וגו' וכתוב "ואת דכא", וכן בכתובים וכו'. ולכן אנו אומרים בתפלותינו ותחנונותינו, אבינו מלכנו, לומר כי מצד שהוא אבינו ומצד שהוא מלכנו ואנחנו עבדיו ראוי שישמע תפלתנו. וכן אנו מזכירים חסדיו שעשה עם אבותינו שכן ראוי שיעשה עמנו, וכן אנו מזכירים גדולתו וגבורותיו ג"כ מזה הצד שייטיב לנו ויושיענו, וכמו שכתבנו.

וְגַם כי חייב האדם לכבד ולעבוד - לאב, ולרב, ולמטיב, ולגדול, עם כל זה העבודה מיוחדת לאל ית' ולא לזולתו, כי לא מצינו בתורה שם עבודה בשום מצוה כ"א בקרבנות ובתפלה, וזו היא העבודה המיוחדת לאלקים והיא משוללת מאחרים, כמ"ש הכתוב "לא תשתחוה להם ולא תעבדם", ואמר בתפלה (שמות כ"ג) "ועבדתם את ה' אלהיכם", (דברים י"א) "ולעבדו בכל לבבכם", כי הקרבנות והתפלה הנכללים בכלל לשון עבודה נאסרים לנו לעשותם לזולתו ית'. משא"כ בכבוד, שהגם שהאדם מצווה בכבוד האל ומוזהר מלחלל שמו, אינו נאסר לזולתו, אלא אדרבה אנו מצוים בכבוד האבות והחכמים והזקנים ושלא נחלל כבודם, וכן לנהוג כבוד במי שהטיב לנו ובמי שאדנותו עלינו, כמו המלך, או האדון נגד עבדיו. והטעם כי העבודה מיוחדת למי שהוא אלוה ושליט מאין כמוהו, שהעובד ומקריב לפניו מכיר ויודע שאין מי שיוכל לסלוח האשמות

(ח) **והובא** ברמב"ם (הלכות תפילה ונש"כ פרק א' הלכה ב') וז"ל: חיוב מצוה זו כך הוא, שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה, ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו כל אחד לפי כחו.

(ט) **וביאר** במעשה רקח שם, שיהא אדם מתחנן וכו'. פרק אין עומדין (דף ל"ב) דרש רבי שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך יתפלל. מנא לן, ממשה דכתיב "ואתחנן אל ה' בעת ההיא" וכתוב "ה' אלקים אתה החילות וכו' אשר מי אל" וכו', וכתוב בתריה "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה" ע"כ. הרי שיש לסדר התחינה והשבח ואחר כך לשאול צרכיו. ומ"ש רבינו 'ואחר כך נותן שבח' וכו', אף דממשה רבינו לא למדנו זה, מכל מקום השכל מחייבו, וכמ"ש ז"ל, אחרונות כמי שקבל פרס מרבו וכו'.

(י) **אולם** כבר הקשו, שהרי ברכת "רצה" וכן "שים שלום" פותחות בבקשה, וכל כולן בקשה (ולא שבח והודיה). אך בסידור משכנותיך ישראל הביא ממרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל שצ"ל שצ"ל שצ"ל על זה לברכות ל"ד. תוס' ד"ה אל (שכתבו שצרכי ציבור שואלין בג' ברכות ראשונות ואחרונות "שהרי עיקר ברכות אחרונות צרכי ציבור הם", ע"ש). וע' אבודרהם סדר תפילות של חול השער השני, ובשו"ת רדב"ז ח"ח סימן ט"ו, עכ"ל, ונביא דבריהם:

(יא) **האבודרהם** כתב: וא"ת הלא ברצה ושים שלום מבקש הוא פרס מרבו כמו באמצעיות. וי"ל שאינו דומה. כי אמצעיות הם צרכי האדם, וג' אחרונות כולם כבוד הקדוש ברוך הוא, כגון העבודה שנעבדנו. וכן ההודאה זו היא כבודו וכן השלום. ועוד כבוד הוא לרב שהרבים צריכין לו.

(יב) **והרדב"ז** שם תירץ (בתירוץ הראשון שכתב עליו שהוא העיקר): שנקראו כולן הודאה על שם ברכת הודאה שהיא העיקר. תדע שתקנו בה כריעה בראשה ובסופה [ולפי] שהיא עיקר, תקנו לה ברכה לפניה ולאחריה כאשר עשו בקריאת שמע, כאילו היא ענין בפני עצמו. והברכה הראשונה היא שירצה וישמע לתפלתינו, והיא כללות מה שהתפללנו כבר, [שהוא התפלה] במקום הקרבנות, והברכה הראשונה כלל כל התפלה. ואחר כך נותן הודאה שהוא עיקר, ואחר כך מתפלל על השלום לפי שהוא צריך לתת שלום כעבד הנפטר מרבו [כברכות ל"ד ע"א], וחותרם בה [בשלום] שהוא כלי המחזיק את הכל. ולפי ששלשתן סדר אחד נקראו הודאה, וחשבינן להו כברכה אחת, ואם טעה חוזר לראש דהיינו רצה, עכ"ל.

(יג) **בספר** בית אלקים, למבי"ט (שער היסודות פי"ז) ביאר: אז"ל לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל, ואמרו ג"כ, ג' ראשונות שבחו של מקום, אמצעיות שאלת צרכיו, אחרונות כמי שקבל פרס מרבו ויוצא. והנה סידור שבחו של מקום הוא כנגד מה שאנו עובדים אותו ומתפללים אליו מצד גדולתו ורוממותו והם שבחיו, ושאלת צרכיו כנגד מה שאנו בניו ועבדיו והוא כאב ואדון לנו, ואין מי שיספיק לנו צרכינו אלא הוא יתברך ויתעלה. וכנגד מה שהטיב לנו הוא שלש אחרונות שהם כמי שקבל פרס מרבו, כי הוא בטוח אחר תפלתו שהוא יתברך ישלים ויקבל תפלתו וייטיב לו בכל מה ששאל ממנו. ובברכה הראשונה נרמזו כולם, האל הגדול הגבור והנורא, הוא מעין גדולתו ית', גומל

אלא הוא, וכן התפלה היא במקום קרבן, שהתפלות כנגד תמידים תקנו, וכן אמר הכתוב (הושע י"ד) "ונשלמה פרים שפתינו", ואמר הכתוב (יקרא א') "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' , וכן 'ועבדתם את ה' אלהיכם', 'ולעבדו בכל לבבכם', איזו היא עבודה שבלב זו תפלה.

שינויי הנוסחאות השונות

(יד) הגר"מ טיקוצ'ינסקי בספרו ארץ ישראל (במבוא אות ד) כותב בענין התפילה: יש כאן שאלה גדולה, מכיון שסדור התפלה סודר על ידי אנשי כנה"ג כמאה ועשרים זקנים, ומהם כמה נביאים (מגילה י"ז) מי אפוא יבוא אחר מלאכי ה' לשנות את אשר כבר עשוהו וסדרוהו הם ברוח הקודש, ולמה אמרו בירושלמי 'בתפלות אל תשנו מנהג אבותיכם', ובכל זאת כל קהלה בשלה.

אמנם מצד לשון הגמרא שם יכולנו ללמוד שאנשי כנסת הגדולה לא דקדקו במספר התיבות כי אם בתוכן הברכות והבקשות, ובנוסח חתימתן, וגם בסדרן זו אחר זו [שם גם מובא כי שמעון הפקולי הסדיר הברכות לפני רבן גמליאל (הזקן). ופריך (שם י"ח) מאחר שמאה ועשרים זקנים ונביאים תקנון על הסדר, מה הסדיר שמעון הפקולי. ומשני שכחום וחזר ויסדום. ובסדור "אוצר התפלות" להרב ר' אריה ליב גורדון ז"ל ב"הערה לשמונה עשרה" הביא שבפירוש רבנו חננאל ורבנו יונה ובש"ס כתב יד מינכען לא גרסי הקושיא והתירוץ. ובשיטה מקובצת בברכות (כ"ה). הביא שאמנם שמעון הפקולי השלים הסדר], וכן הוא באבודרהם (ל"ט) ומובא בבית יוסף (אורח חיים סוף סימן קי"א). וכן כתב הרשב"א, שאנשי כנסת הגדולה תקנו ודקדקו בתוכן הברכות וחתימתן ולא במספר התיבות, ויש מוסיפין ויש גורעין תיבות באמצע הברכה.

ובפרי עץ חיים מובא בשם חאריז"ל: כי יש שנים עשר שערים נגד שנים עשר שבטים, והם השערים הנאמרים בסוף יחזקאל, ועל פיהן שינויי נוסחאות באמצע הברכות, ורק מה שמפורש בתלמוד אין חלוק בכל השערים, והכל משתווין בתוכן הברכות ובחתימתן. [וזלת בברכת "ולמלשינים", שנתקנה אחר זמן כנסת הגדולה, יש בסדור רב עמרם ובסדור רבנו סעדיה וברמב"ם שנוי תיבה אחת גם בחתימה, במקום שובר "אויבים" כתוב "ירשעים"]. והרב בעל "אוצר התפלות" מוכיח עוד שעל כרחק נעשו אחר כך שינויי נוסחאות באמצע הברכות, שהרי לשון "השיבה שופטינו כבראשונה" מסתבר שלא היה נוסח זה בזמן כנסת הגדולה. וכן "והשב את העבודה לדביר ביתך" לא היה שייך אז, ועל כרחק שהם תקנו את התוכן ואת החתימה.

יתר עם זה מביא בעל "אוצר התפלות" גם את דברי רבנו בעל "נפש החיים" (שער ב' פ"י) המוכיחים שכל תיבה ותיבה שבתפלת שמונה עשרה סודרה על ידי אנשי כנה"ג ברוח הקודש ובדקדוק גדול. ולא לחנם הוצרכו לסדור זה מאה ועשרים זקנים ונביאים, כי הם השיגו בהשגתם העילאית סדרי היצירה ותקוני התפלות, וטבעו מטבע הברכות באלו התיבות דוקא כו'.

ובפ"ג הוסיף לומר: ומה שנתגלה קצת מכוונת התפלה על ידי הראשונים ועד האחרון האריז"ל, אינה בערך כטיפה מן הים נגד פנימיות עומק כוונת אנשי כנה"ג וכו', והנוסח הוא אחר התקונים של העולמות העליונים והתחתונים וכו'. ואלו התיבות כולן ספורות וגנוזות וכו'.

ומביא גם מדברי הזוהר נוראות נפלאות בענין עלית כל מלה ומלה בשבילין של סדרי בראשית ובפרקי המרכבה וכו'. וכן כתב הגריעב"ץ בסדור שלו, שאנשי כנה"ג עמדו ונמנו על כל תיבה ותיבת בדיוק רב ובסדר נפלא. והשל"ה הקדוש כתב בסדור שלו רמזים נסתרים בנוסח התפלה גם בראשי תיבות ובסופי תיבות ובמספר התיבות והאותיות.

והיות שאין הנסתרות גלויות לנו ואין אנחנו יכולים לחוות דעת בדברים העומדים ברומו של עולם העליון -

יש לנו, כמדומני, הרשות להציע שתי השערות. האחת: שאם כי מתקבל על הדעת שאמנם דקדקו אנשי כנסת הגדולה בכל מלה ומלה, ועמדו גם על דקדוקי שנויי הנוסחאות לפי שינויי השערים. וכשם שנגלו לגדולי חמקובלים ולהאריז"ל, כך ודאי נגלו גם לאנשי כנסת הגדולה, הזקנים והנביאים ההם אותם שנים עשר שערי תפלה, בחינת ענפים מתפצלים מגזע אחד, שכולם מתאחדים במרכזם השרשי. ודבר זה מתאים גם לדברי הגאון המקובל בעל "מעבר יבוק" (שפתי צדק פל"א) באמרו, שעם השתנות הנוסחאות לכל אחר משנים עשר שבטי ישראל יש לכל אחד חלון אחד ברקיע כפי בחינת נשמת שבטו וכו', וכולם ממוצא אחד וכו', נצוצות קדושה למטה יפרדו לשנים עשר, וכל שרף מעלה תפלת שבטו דרך מדרגה קדושה וכו'. על כן אין לשנות מטבע תפלתו שלמדוהו אבותיו, כי אלו ואלו דברי אלקים חיים. וכן אמרו בירושלמי: שלח רב ייסא, אף על פי שכתבו לכם סדרי תפלות המועדים (כך הגרסא הנכונה) אל תשנו ממנהג אבותיכם וכו', עד כאן תוכן דבריו.

השערה שניה: שאמנם בתחילה סדרו אנשי כנסת הגדולה נוסח אחיד ובו החזיקו כל זמן הבית, כי בזמן שהתאספו מכל השבטים במקום המקדש והיו מתפללים בהר הבית (ראה משנה סוכה מ"ב: ושם ס"ד. והבאנו בספרנו עיר הקודש והמקדש ח"ה פ"ח מבתי הכנסיות שהיו בדרום הבית) מסתבר שהיו מתפללין שם כולם בנוסח אחד - ושינויי הנוסחאות נתפצלו אחר כך, ולזה מכוונים שנים עשר השערים, שגם בזמן שנתפצלו השבטים ונשתנו הנוסחאות, יש לכל אחד הכניסה דרך שערו למקום האחד. ולכשנשוב בעז"ה אל בית מקדשנו, שוב נתאחד בשפה אחת לכולנו בעז"ה, עכ"ל.

(טז) **ווא"ז** בספר מעשי למלך על הרמב"ם (הלכות כלי המקדש פרק ו' הלכה ד' אות ב') בענין אנשי המעמד שהיו מתפללין ארבע תפילות שחרית מוסף וכו', יש לו מהלך אחר בזה:

וה"ל: יש לי עיון בזה דהנה מרן הח"ס (סי' ט"ז) הקשה לפמשי"כ המקובלים די"ב שערים לתפלה יש ברקיע נגד י"ב שבטים, וכל אחד עולה תפלתו דרך שער אחד, לכן גם התפילות משונות, ומי שידוע שהוא משבט ההוא אין להתפלל אלא בתפילה שעולה דרך השער ההוא. ותמה ע"ז, הא רבי אליעזר הי' לוי, כדמשמע ממדרש, שאמר משה יה"ר שיצא מחלצי. ורבי עקיבא הי' בן גרים א"כ לא הי' לו שער אחד, א"כ איך כשלא נענה ר"א נכנס ר"ע ונענה, ואיך יכול להיות שליח לר"א ושל כל בני ביהכ"נ והוא אינו מהם.

והגאון הקדוש בד"ח השיב על כל דבריו, דל"ש בתפילות ההוא לומר דע"י שהוא משער אחר א"י להוציא, דשפיר מצי להעלות תפילת כל ישראל. ועוד דהא בכל השנה אין הש"ץ מוציא רבים י"ח, ואם הכ"ד רננות שאמר ר"א, זה אינו חיוב רק ריבוי תפלות, ועוד דברכות דף ל"ג

מקום הראוי לתפילה

אמנם מעלה זו היא בגדר הידור, ולכן אם יש שיקולים נוספים [וכגון שרוצה להתפלל במקום שמתפללים בנוסח שרגיל בו] יש להעדיף להתפלל היכן שיוכל להתפלל יותר בכוונה וביישוב הדעת.

וכ"ש אם בבית הכנסת הגדול יותר ישנם אנשים המדברים שם בזמן התפילה, או שיש שם רעש ולא שומעים היטב את הש"צ ואת הקורא בתורה, בוודאי שיש להעדיף להתפלל במקום קטן יותר שיוכל להתפלל בו במתינות ובצורה הראויה.

שכר פסיעות

ד. **בגמ'** במסכת סוטה (דף כב.) מסופר על אלמנה שהיתה מגיעה מרחוק להתפלל בבית מדרשו של ר' יוחנן, ושאל אותה ר' יוחנן וכי אין לך בית כנסת קרוב יותר להתפלל בו. וענתה לו שאמנם יש בתי כנסת קרובים יותר אולם היא רוצה לקבל שכר פסיעות. ור' יוחנן קיבל את דבריה וכמבואר במסכת ב"מ (דף קז.).

והמג"א הביא דין זה. וכן כתב במשנ"ב (ס"ק ל"ז) "אם יש שתי בתי כנסיות בעיר טוב לילך להרחוקה, כי שכר פסיעות יש".

והובא בשם מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל שביאר שאעפ"י שיש שכר פסיעות, מ"מ אין להפסיד בשביל כך זמן יקר שיכול לנצל ללימוד התורה. והניחא אשה שאינה מצווה בלימוד תורה, אבל מי שזמנו מנוצל ללימוד עדיף שיתפלל במקום קרוב. אמנם אם ההפרש הוא מועט יתכן שעדיף לילך למקום הרחוק יותר.

עוד ביארו הפוסקים שעיקר הענין של שכר פסיעות הוא על כך שמטריח את עצמו ללכת דרך רחוקה עבור קיום המצוה. ולכן הנוסע ברכב אין לו את המעלה של שכר פסיעות. ואם ביהכ"ס מרוחק ממקום מגוריו ומוכרח לנסוע ברכב ישתדל לכה"פ לחנות במרחק קצת מבית הכנסת כדי שיזכה קצת בשכר פסיעות.

תפילה בישיבה

ה. **בחורים** בישיבה יש ענין גדול שיתפללו בישיבה דווקא. וידוע שהמשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין בזקנותו שכבר לא היה בכוחו להגיע להתפלל בישיבה, וארגנו לו מנין בביתו. עמד בכל תוקף על כך שלא יבואו בחורים מהישיבה להשלים מנין. כיון שבחורים צריכים להתפלל בישיבה.

ויש ישיבות שמורים לבחורים שאם קמו מאוחר והפסידו את התפילה בישיבה, יתפללו ביחידות בישיבה ולא ילכו לבית הכנסת. והאמת היא שהוראה זו נכונה, שאם בחור ידע שיכול לקום מאוחר ולהתפלל בבית הכנסת הרי שעלול להתרגל לזה, אבל אם ידע שכשמפסיד את התפילה בישיבה הוא נאלץ להתפלל ביחידות, יקפיד על כך ביתר שאת שלא להפסיד את התפילה.

בית שיש בו חלונות

ו. **איתא** בגמ' מסכת ברכות (דף לד.): "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אל תפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות שנאמר "וכיון פתיחן ליה בעליתיה נגד ירושלם".

פסוק זה נאמר בספר דניאל, שם מבואר שדניאל התפלל בעליית הבית, ובעלייה היו חלונות פתוחים לכיוון ירושלים. ומכאן למד ר' יוחנן שצריך להתפלל דווקא בבית שיש בו חלונות.

ובטעם הדבר כתב רש"י וז"ל "חלונות - שגורמין לו שיכוין ליבו, שהוא מסתכל כלפי שמים ולבו נכנע".

התפילה במקום הלימוד

א. **בגמ'** במסכת ברכות (דף ה.) דרשו את הפסוק "אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב": שערי ציון - אלו שערים המצויינים בהלכה. מכל משכנות יעקב - אלו הם בתי כנסיות. ולמדו מזה שחביב לפני הקב"ה מקום שלומדים בו תורה, יותר ממקום שמתפללים בו. כי מיום שחרב ביהמ"ק אין לו לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד.

ומובא שם בגמ' מכמה אמוראים, שאעפ"י שהיו במקומם כמה וכמה בתי כנסיות, מ"מ לא התפללו בבית הכנסת אלא במקום שבו היו לומדים.

וכן נפסק בשו"ע (ס"ז צ"ט ס"ה) שבית מדרש קדוש יותר מבית הכנסת, ולכן מצוה להתפלל בו יותר מבית הכנסת. ובלבד שיתפלל בעשרה.

ושני דרגות יש בבית המדרש. ביהמ"ד הקבוע לרבים ללמוד בו, קדושתו גדולה כ"כ שאפי' אם בבית הכנסת יש רוב עם ובביהמ"ד יתפלל רק בעשרה, אפ"ה עדיף להתפלל בביהמ"ד. אבל ביהמ"ד הקבוע ליחיד קדושתו פחותה, ולכן עדיפותו על בית הכנסת היא רק כשהוא שוים, אבל אם בביהכ"ס יש רוב עם, עדיף יותר שיתפלל בבית הכנסת¹ [משנ"ב ס"ק נ"ה].

וכיום נהוג בהרבה 'כוללים' שמתפללים מנחה (ובחורף גם ערבית) מיד לאחר סדרי הלימוד. וזהו המקום היותר טוב להתפלל בו כי הוא קבוע לרבים ללימוד, ובפרט לאברך הלומד שם בקביעות. ויש להעדיף להתפלל שם יותר מאשר בבית הכנסת גם אם בבית הכנסת יש ציבור גדול יותר.

תפילה בבית הכנסת

ב. **תפילה** בבית הכנסת יש לה מעלה מצד עצמה ולא רק משום התפילה במנין. ולכן גם אם יכול להתפלל בביתו במנין, מ"מ יש להעדיף להתפלל בבית הכנסת, כיון שהוא מקום קבוע לקדושה, ותפילתו מתקבלת שם יותר².

וכיום מצוי בהרבה בתי כנסיות שבונים אותם על תנאי, ועושים כך משום שישנם דינים חמורים הנוגעים לקדושת בית הכנסת, וקשה ליזהר בהם [וכגון אכילה ושתייה ושינה ושאר תשמישי חול] וכשבונים על תנאי אין קדושתן גדולה כ"כ ויש יותר מקום להקל בזה בעת הצורך. וכמבואר באורך בביה"ל ס"י קנ"א ס"א.

והאמת היא שיש בזה הפסד. שהרי כשעושים כך מורידים בקדושתו של ביהכ"ס, וממילא גם מעלת התפילות שמתפללים בו פחותה יותר. ואדרבה ראוי לבנות ביהכ"ס כדינו ולהתחזק בשמירה על קדושת בית הכנסת [והניחא בחדרים הנוספים שבונים בביהכ"ס, אבל ביהכ"ס המרכזי ראוי יותר שיבנו אותו ללא תנאי ויחול בו כל קדושת בית הכנסת].

ולכן מי שיש באפשרותו להתפלל בבית הכנסת שיחדוהו לשם קדושת ביהכ"ס, או להתפלל ב'שטיבל' [שעל אף שהוא מקום הקבוע לתפילה מ"מ נבנה על תנאי] יש להעדיף להתפלל בבית הכנסת שקדושתו גדולה יותר³.

ביהכ"ס גדול יותר

ג. **אם** יש לו אפשרות להתפלל בבית כנסת שיש בו ציבור גדול של מתפללים, או בביהכ"ס שיש בו ציבור מצומצם, עדיף שיתפלל בבית הכנסת הגדול יותר, כיון שברב עם הדרת מלך.

נאמר במוצ"ש"ק פ' בשלח. נכתב ע"י הרב אופיר נקר שליט"א, והיו הדברים לעיני מורנו הרב שליט"א.

(נושא השיעור הבא במוצ"ש"ק פ' יתרו: דיני תפילת המנחה).

1. והיינו דווקא לאדם אחר, אבל הלומד עצמו עדיף שיתפלל בביהמ"ד כדי שלא יתבטל מלימודו בהליכתו לבית הכנסת. ודוקא מי שתורתו אומנותו, שאינו מתבטל מלימודו אלא לדברים הכרחיים (שם בהגה

ומ"ב ס"ק כ"ו).

2. וכן אם הפסיד תפילה בציבור, ומתפלל כעת ביחידות עדיף להתפלל בבית הכנסת ולא בבית. אולם אם יש חשש חילול ה' יתפלל בביתו (שו"ע ס"ט ומשנ"ב שם).

3. בית הכנסת קוית' ה' (אשכנזי) נבנה ללא תנאי, אבל התוספת נבנתה על תנאי. והחכם עיניו בראשו.

ועוברים בנ"א כנגדו בזמן תפילתו לא יפריעוהו מכוונתו. ולכן כשאין עוברי דרכים אין בזה חציפות.

והב"ח תירץ תירוץ שלישי על קושיית תוס', שיצחק התפלל בין האילנות, וזהו לשון הפסוק 'לשוח' ולא אמר 'להתפלל'. שמשמעות 'לשוח' היינו שהתפלל בין השיחים והסתתר ביניהם בשעת התפילה.

ובהעמק דבר כתב שאין הכוונה שיצחק הלך עד הר המוריה כדי להתפלל, אלא התפלל תחת אילן וכדו', ועינו ולבו היו לצד הר המוריה.

והב"ח המשנ"ב שלפי התירוץ השני של תוס' כשמתפלל במקום שאין חשש שיפסיקוהו עוברי דרכים אין איסור להתפלל אעפ"י שהמקום פרוץ. ואעפ"י שהב"י תמה על דברי תוס', המג"א יישב דבריו. ומ"מ כתבו האחרונים שבזוהר מבואר שיש להתפלל דווקא בבית.

ועוברי דרכים מותרים להתפלל בשדה. אמנם אם יש באפשרותם לעמוד בין האילנות טוב יותר שיעמדו שם להתפלל דנחשב קצת מקום צנוע ע"י האילנות. אבל מי שיש באפשרותו להתפלל בבית לא יתפלל בין האילנות דאינו ממש מקום צנוע. אבל במקום שמוקף מחיצות ממש, אעפ"י שאינו מקורה מותר להתפלל שם.

השמטת הראשונים

ט. **הרי"ף** הרא"ש והרמב"ם השמיטו דין זה שאסור להתפלל במקום פרוץ, ותמיהו על זה האחרונים מדוע השמיטו דין המבואר בגמ'.

והרש"ש כתב ליישב שהשמיטו משום שהוקשה להם מהמבואר בתחילת ברכות שאליהו הנביא ראה את ר' יוסי שהתפלל בחורבה, ואמר לו שלא היה לו להתפלל בחורבה אלא בדרך, ואם ירא שיפסיקוהו עוברי דרכים יתפלל תפילה קצרה. הרי שמותר להתפלל בדרך.

אמנם למעשה כיון שהשו"ע הביא דין זה אין להקל בזה אלא רק באופנים שנזכרו לעיל. ולענין הקושיא מאליהו הנביא יש לומר שאמנם אם יש בפניו אפשרות להתפלל או בחורבה או בחוץ עדיף שיתפלל בחוץ משום שבחורבה יש סכנה, אבל כשיש באפשרותו להתפלל בבית אסור להתפלל בחוץ והעושה כך נקרא חצוף.

תפילה בכותל המערבי

י. **הפוסקים** דנו בענין תפילה ב'כותל' האם יש בזה חשש של תפילה במקום פרוץ. וכתבו כמה טעמים ליישב שאין חשש. יש שכתבו כיון שיש מחיצות מסביב וכמבואר במשנ"ב שמקום המוקף מחיצות אעפ"י שאינו מקורה מותר להתפלל בו.

ועוד שדווקא במקום שאינו מיועד לתפילה בקביעות, אבל כשהציבור מייחדים את המקום לתפילה אפי' לפרקים, אין חשש זה וכפי שבתעניות היו מתפללים ברחבה של עיר.

ומלכד זה כשמתפלל במנין יש שכתבו שאין בזה כלל את האיסור של תפילה במקום פרוץ ואין בזה משום חציפות, שכשמתפלל בציבור יש עליו אימת מלך [עיין כה"ח ס"ק ל"א בשם פסקי ריא"ז. ועפ"י"ז יש שכתבו ליישב את קושיית תוס' שיצחק התפלל בציבור ולכן היה מותר לו להתפלל בשדה].

ויש שכתבו שעדיף להתפלל בחלק המקורה. והוא עדיף מאשר ברחבה הפתוחה [ואף אם לא נחוש משום הדין של מקום

פתוח ממש.

5. וביאר המשנ"ב שאעפ"י שבשעת התפילה צריך שיהיו עיניו למטה וא"כ מה מועיל שיש חלונות. מ"מ כשנתבטלה כוונתו, ישא עיניו לשמים לעורר הכוונה.

ובתלמיד ר' יונה הביאו עוד שני ביאורים. א. שע"י החלונות יש במקום אור רב ועי"ז תתיישב דעתו ויוכל לכוון כראוי. ב. שכשהחלונות פתוחים כנגד ירושלים, ע"י ההבטה בחלון יכוין בתפילתו כנגד המקום יותר, ותהיה תפילתו רצויה ומקובלת. **ולכל** הפירושים צריך שיהיו החלונות פתוחים או לכל הפחות סגורים בזכוכית שקופה⁴, שיוכל להסתכל לשמים, ולכיוון ירושלים⁵, ויוכל להיכנס האור.

אבל יש נפק"מ במיקום החלונות שלפירוש השני של ר' יונה צריך בדווקא שיהיו החלונות לכיוון ירושלים. ולפרוש רש"י אפשר שלא רק מול המתפלל אלא גם מן הצד, אבל מאחוריו לא. אולם לפירוש הראשון בר' יונה אפי' אם החלונות מאחרי המתפלל מהני כיון שנכנס אור [ובזמנו שיש אור החשמל לכאורה לפירוש זה אין צריך חלונות כלל. ויל"ע].

ובשו"ע כתב וז"ל "צריך לפתוח פתחים או חלונות כנגד ירושלים כדי להתפלל כנגדן. וטוב שיהיה בבית הכנסת שנים עשר חלונות".

ודין זה שיהיו י"ב חלונות הוא עפ"י דברי הזוהר פרשת פקודי. וכתב הפמ"ג שחלונות אלו יכולים להיות לכל צד שיהיה, ובתנאי שיהיה גם חלון לצד שלכיוון ירושלים.

עוד מבואר בחת"ס, שכשעושים חלונות בבית הכנסת יש להקפיד לעשותם גבוהים יותר מקומת אדם כדי שלא יוכל לראות בזמן התפילה את כל העוברים ושבים ברחוב, שזה יבטל כוונתו. אבל כשעושים אותם גבוהים יוכל רק להסתכל לכיוון השמים ועי"כ יוכל לכוין יותר.

תפילה במקום פרוץ

ז. **עוד** איתא שם בגמ' בברכות (דף לד:) "אמר רב כהנא חציף עלי מאן דמצלי בבקתא". ופירש רש"י בבקתא - בבקעה, דהיינו במקום פתוח מכל צדדיו. והטעם הוא משום שכשמתפלל במקום מוצנע חל עליו אימת מלך וליבו נשבר.

וכן נפסק בשו"ע (סי' צ"ה ס"ה) וז"ל "לא יתפלל אדם במקום פרוץ כמו בשדה, מפני שכשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת מלך וליבו נשבר". ע"כ.

וכיון שבגמ' מבואר שהמתפלל במקום פרוץ נחשב חצוף, פסק הפמ"ג שאם יש לו אפשרות להתפלל או בבית שאין בו חלונות או בחוץ, טוב יותר להתפלל בבית שאין בו חלונות.

קושיית תוס' מתפילת יצחק

ה. **והנה** תוס' שם הקשו שהרי יצחק התפלל בשדה וכדכתיב (בראשית כד) ויצא יצחק לשוח בשדה. ות' תוס' ב' תירוצים. א. שיצחק התפלל בהר המוריה. וביאר הב"ח שהר המוריה נקרא בשם שדה אבל לא היה פרוץ אלא מוקף מחיצות.

עוד תירץ תוס' שכל האיסור הוא רק כשמתפלל במקום שדרך בני אדם לעבור שם, ויצחק אמנם התפלל בשדה אבל היה זה שדה שאין דרך בני"א לעבור שם.

והבית יוסף תמה על תירוצו השני של תוס', שהרי בגמ' מבואר הטעם משום חציפות, ולדברי תוס' בתירוץ השני יוצא שהטעם הוא משום שמא יפסיקוהו עוברי דרכים.

ובמגן אברהם ביאר כוונת התוס' שכשמתפלל בחוץ במקום שיש עוברי דרכים הוא חצוף בזה שמראה בעצמו שאפי'

4. המהרש"א פירש שמה שצריך חלונות הוא משום שכשאין חלונות המקום סתום וכאילו אין לתפילתו מקום לעלות, וכדאיתא בגמ' (לב:) שרבא לא גזר תענית ביום המעונן משום דכתיב "סכותה בענן לך מעבור תפילה". ולפי"ז יש שכתבו שצריך חלון

שלבסוף נאלץ להתפלל בצד הדרך, או גרוע מכך להתפלל באוטובוס בישיבה.

ומ"מ אם אירע לו שמוכרח להתפלל בדרך. יחפש מקום צדדי ולא מקום המוני ורועש (אם יש באפשרותו). ויבדוק היטב שהמקום נקי מצואה ושאר טינוף. ואם יכול למצא מקום שיש בו לפחות מחיצה אחת יתפלל למול אותה מחיצה. ועדיף שיהיה זה לכיוון ירושלים.

ומי שנמצא ברכב פרטי יעצור את הרכב בשולי הדרך, ויצא מהרכב ויתפלל כשהרכב לפניו, וזה נחשב כמחיצה לפניו, ויכוין עצמו לכיוון ירושלים.

אבל לא יתפלל בישיבה ברכב, כיון שתפילה בישיבה היא דייעבד שבדיעבד. ולדעת השו"ע (סי' צ"ד ס"ט) מי שהוכרח להתפלל בישיבה, אם אח"כ מתאפשר לו לפני סוף זמן התפילה היא להתפלל מעומד, יחזור ויתפלל. ואעפ"י שלדינא הסכימו האחרונים שאין לחזור ולהתפלל (כמו שהביא המ"ב שם), מ"מ למדנו מזה כמה דייעבד היא תפילה בישיבה.

פרוץ, לכאורה יש להעדיף להתפלל שם משום שיותר קל להתרכז שם מאשר בחוץ, שבחוץ מצויים הפרעות ועוברים ושבים וגם יש כמה וכמה מניינים בעת ובעונה אחת.

תפילה בדרך

יא. אדם הנוסע מחוץ לעיר נסיעה ארוכה עדיף שיתפלל קודם צאתו לדרך. ואפי' אם על פי חשבוננו יספיק להגיע למחוז חפצו בזמן ולהתפלל שם, מ"מ מצוי מאוד שהתכניות משתבשות ויש עיכובים שונים. ולכן טוב שקודם שיוצא לדרך יתפלל במקומו.

ודבר זה מצוי בפרט בתפילת המנחה, שאנשים נוסעים חוץ לעיר מתוך מחשבה שיגיעו בזמן לפני השקיעה, ובפועל יש עיכובים. ולכן באופן כזה יש להתפלל מנחה גדולה ורק אח"כ לצאת לדרך.

ואפי' אם אינו יכול להתפלל במנין מאיזה סיבה, מ"מ עדיף שיתפלל ביחידות בביתו קודם שיוצא לדרך, מאשר לסמוך על תפילה במנין כשיגיע למחוז חפצו, כיון שמאוד מצוי

שרשי תפילת שמונה עשרה המשך מעמוד 4

ביטלו יצרא דע"ז. ולפמש"כ יתכן יותר להתאחדו כל השבטים בתפלה אחת. ולדעתי זה"כ במדרש שמיני "זה הדבר אשר צוה ד' ", ודרשו אותו יצה"ר תעבירו מלבבכם ועבדו ד' בעצה אחת ובלבב אחד. דהיינו אם יעבדו ויתפללו כולם בנוסח אחד, דאין עבודה אלא עבודה שבלב, ובוה יכולין להעביר היצה"ר מלבבם לבטל כח יצרא דע"ז. וא"כ אלו הנוסחאות שנמצא בידינו מספרד ואשכנז, אין הנוסחאות משונות מכח שהם משבט אחר, דכל התפלות שבידינו הוא תפלת כל השבטים, אלא דבכל זה נמצא אח"כ בין ישראל המפוזרים בכל הארצות שינויים בתפלה לפי מעמדם שנשאר בידם מנוסחאות השונות הראשונות קודם שתיקנו אנשי כנה"ג. וזה ה"ל השינוי בין ספרד ואשכנז, והאר"י ז"ל בירר הפסולת מתוך האוכל למען תהי' התפלה מתוקן לכל נפש כמו שכוונו בה אנשי כנה"ג, עכ"ל.

פליגי ר"א ור"ע אי אומרה בהודאה או בברכה בפ"ע. והביא מירושלמי פ"ב מר"ה, דאף דבהודאה נהגו כר"ע ובגליל כריב"נ אפ"ה לא העבירוהו מתפלתו יעו"ש. וקשיא לי הא מבואר כאן דאנשי מעמד היו בוחרין מכל שבטי ישראל, וכן התפללו יחד עם הכהנים והלויים אף שהיו משבט אחר, ואיך אפשר לומר דהיו מתפללין כל אחד בנוסח אחר.

לכן לולי דמסתפינא הייתי אומר דפשר דבר כך הוא, דזה ה"ל רק קודם שתיקנו אנשי כנה"ג סדר התפלה, דאז ה"ל להם תפלות מתוקנים לכל שבט ושבט תפלות אחרים לפי י"ב שערים שראו הנביאים. וכשבאו אנשי כנה"ג ותקנו תפלה מיוסדת לכל בית ישראל, כללו בהם כל התפלות אשר ה"ל לכל שבט ושבט, ועי"ז התפלה התאחדו כל ישראל להתפלל בתפלה אחת. ואולי בזה ה"ל להם הכח לבטל יצרא דע"ז, כמש"כ הח"ס בתורת משה, דבכח התפלה שתיקנו

בית הוראה 'קהל עדת חרדים' אופקים

הודעה חשובה

בתקופת ימי השובבי"ם הבעל"ט ועד פורים
תקיים קבלת קהל בימי חמישי בערב

עד השעה 22:00

נדבת הרב אברהם כהן וב"ב שליט"א (תפרח) חתן הרב אהרן הכהן שליט"א לרגל היכנס בנם הבה"ח כמר יעקב ישראל נ"י בעול תורה ומצוות. יה"ר שיגדל לתלמיד חכם מורה הוראה בישראל ויזכו לרוות סמנו ומכל יוצ"ח רב נחת מתוך בריות גופא ונהורא מעליא. ויתברכו בכל מילי דמיטב בר"ג
העליה לתורה בשב"ק בביהמ"ד הנבגה (תפרח). קידושא רבא לאחר התפילה

לע"נ הרב אלכסנדר זיסקינד בן ר' יוסף דוד שחור ז"ל
נלבע כ"א שבט. תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו הרב אלכסנדר זיסקינד שחור שליט"א

זכרון תורת משה - במניין שבת הדינים סדר הלימוד המיוחד

כלילי שבת לבני הישיבות החשובים שיח' ממשיך ומתקיים מידי שבת בשבתו בהיכל ביהמ"ד "זכרון אליהו" ו"שערי תפילה" לבני הישיבות הקטנות ולבני הישיבות הגדולות הכאים לשבות בעירנו

כיבוד עשיר לאורך הסדר

בברכת א'גוטען שבת

מחכים ומצפים לראותכם

הנהלת האיגוד

לתרומות, הנצחות ושותפות בזכות הגדולה

של לימוד התורה 053-4188737

לע"נ רבי יחיאל מנחם בן החבר רבי מאיר זצ"ל
נלבע כ"ה שבט תנצב"ה
הונצח ע"י בנו הרב שלמה זיצמן שליט"א

לדגל יזמא ההילולא רבא
של אור עולם, גאון ישראל וקדושו, מייסד תנועת המוסר
הגאון הצדיק רבנו ישראל ב"ד זאב וואלף ליפקין מסלנט זצוק"ל
גלב"ע כ"ה שבט תרמ"ג
זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל אמן

בגדולתו וממשנתו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל

מרגלא בפומיה של רבנו זצ"ל לספר עובדות והליכות חיים שקיבל מרכזתיו אודות הג"ר ישראל סלנטר, נביא להלן דברים חדשים שאינם מפורסמים. כפי שנמסרו לו מתלמידי תלמידי הג"ר ישראל סלנטר שזכה עוד להכירם. מתוך הספר הנפלא "כאיל תערוג".

יושבים גדולי הדור האחרון ודנים את הנשמות הבאות. והיות והג"ר ישראל היה מחמיר מאד בענינים אלו, יש להזהר מאד. והיה זהוה, אומר הג"ר ישראל סלנטר שא"א לקיים שו"ע או"ח בלי לדעת שו"ע חו"מ, ולמשל אם בונה סוכה בקרקע של חבירו וכדו' ונכשל בגזל וכו'.

טובת חבירו

בשיחה לפני בני ישיבתו אמר רבנו: עוררוני על דבר פלא, שיש חסרון בקשר ובאחזה בין הלומדים, שלפעמים יושבים סמוך זה לזה, וכמעט שלא מתענינים אחד בחבירו, ובאמת צריך לדון לכף זכות שזה כתוצאה ממה ששקועים בת"ת או מחוסר זמן, או דלפעמים חוששים שיפריע לחבירו מה שמתענינים בעניניו, אבל בכל זאת רוב אנשים רוצים שיתענינו במצבם, וצריכה להיות יותר מסירות לאחרים, ויש כאלו שנפגעים כשלא מתענינים בהם.

ידידע על גדולי הת"ח כמו הג"ר ישראל סלנטר ועוד, דאע"פ שהיו שקועים בלימוד התורה בכל נפשם ובכל מאודם, ומכל מקום היה בראשם לחשוב על אחרים, ועניניו בין אדם לחבירו ה' אצלם עיקר גדול, ובקידושין (פ. ג) אמרינן אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים וכו', ואינם זיזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה ע"ש, ומשמע שמלחמה זו צריכה להביא לידי אהבה.

ייתכן שמפני שכחה לא חושבים מספיק בענין זה, וכן יתכן שיש שחושבים שמספיק מה שאינו עושה רע לאחרים, אבל זה מחוסר העמקה וחייבים לחשוב בזה, דלא מספיק להיות סור מרע, אלא צריך להשתדל בעשה טוב, דלפעמים נמצא מי שזקוק לעידוד משום איזה סיבה, או שמרגיש עצמו בודד וצריך להתעניין בו. (ימלא פי תהלתך, עיני תורה עמי קמד)

זהירות מלשון הרע

ראיתי מעשה² בשם הג"ר שמואל רחובסקי זצ"ל עובדא ששמע מסבו, שהגיע לג"ר ישראל סלנטר לבקש המלצה לרבנות בעיר מסוימת, ותוך כדי ששוחח עם הג"ר ישראל סלנטר בעניני העיר ההיא, לפתע היה הג"ר ישראל סלנטר כמשתוק ללא יכולת דיבור. יצא סבו של הג"ר שמואל מהבית והשאיר את הג"ר ישראל סלנטר יושב על מקומו, ונשאר במצב זה זמן מסויים, לאחר מספר ימים נכנס שוב לג"ר ישראל סלנטר ושאלו מה אירע לו באותה שעה, אמר לו הג"ר ישראל סלנטר שתוך כדי שיחתנו בעניני העיר ההיא הרגשתי שעוד מעט חלילה נגיע לדבר לשון הרע, ואחזני פחד נורא כ"כ עד שהפכתי לאלם. הרי זה מבהיל לשמוע עד כמה הייתה יראתו אמיתית ופחד אלוקים לנגד עיניו תמיד. (הפנסק עמי 154)

מהגרא"מ שך באופ"א).

והוסיף רבנו דאמנם עדיין יש לזיזה גם בכה"ג כיון שאפשר להגרר אחר אחד מבעלי הדינים שיש לו קול יפה או שמטעים טענותיו יפה וגם זה בכלל שוחד (רשימות רבי איסר זלמן שוב).

2. בקובץ 'בית ועד' ח"ב עמ' לד, שיחת הג"ר חיים ברמן.

גדלות הג"ר ישראל סלנטר

הג"ר חן מבריסק זצ"ל התבטא עליו שהוא 'גאון הגאונים' שדבור. והיה מונה ג' גדולי הדור ה"ה המהרי"ל דיסקין, הבית הלוי, והג"ר ישראל סלנטר, ואמר שאם רוצים אפשר להוסיף את הג"ר אלעזר משה הורביץ, והחזון איש היה אומר 'ואנחנו רוצים'.

והוא בגדלותו היה לומד מוסר שש שעות בבכיות עצומות. והיה משנן הרבה פעמים לעצמו את המשנה באבות (פ"א מ"ג): 'הוא היה אומר נגד שמוא אבד שמייה ודלא מוסיף יסיף ודלא יליף קטלא חייב', לחיזוק בלימוד התורה.

רובם בגזל

הג"ר ישראל סלנטר אומר אנשים חושבים על גזל, אני גזלן? אני גנב? אך מעשים בכל יום שאנשים נכשלים באיסור גזל. חז"ל אומרים (ב"ב קס"א, א) 'רובם בגזל', ומיעוטן בעריות, וכולן באבק לשון הרע, כך הגמ' אומרת, עכ"פ רובן בגזל, רוב אנשים - אומרים חז"ל - וזה כבר היה בימי חז"ל, לא רק היום, 'רובן בגזל'. **ומעשים** בכל יום כך, שמעתי על אחד מהדיינים שהוא דן בדיני ממונות, ולפני שהוא התחיל להיות דיין הוא לא האמין שזה כך, שאנשים שנחשבים כל כך פרומע מענטשין - אנשים חרדים, פשוט נכשלים בגזל, כל אחד טוען טענות לא נכונות¹.

אם כן הדבר, הג"ר ישראל סלנטר אומר שצריך ללמוד חושן משפט, כדי לדעת את האיסור החמור של גזל, רוב אנשים נכשלין בגזל, כמו שכתוב בגמרא רובן בגזל. אם כן מצוה כזו בין אדם לחבירו, מצות גדולות מאד מה שמאד צריך לזיזה בזה, וזה נוגע לא רק לאנשים בעלי בתים, זה נוגע גם לבחורים, ולכל אחד, הוא עושה שלא ברשות, הכל קשור לבין אדם לחבירו וזה קשה מאד. אפילו שלבחורים אין סכסוכי דין תורה, בכל זאת צריך מאד להתחזק, אבל צריך לזכור להקפיד לא רק על בין אדם למקום, אלא גם על בין אדם לחבירו.

ונקרב בעל הבית אל האלקים

שמעתי מתלמיד של תלמידי הג"ר ישראל שאמר [בדרך רמז] על הג"ר ישראל סלנטר מה שכתוב (משפטים כ"ז, ז) 'ונקרב בעל הבית אל האלקים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו'. מתי נקרב בעל הבית אל האלקים, מתי יכול אדם לזכות לקרבת אלקים, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו היינו אם ידיו נקיות מגזל...

והוא כידוע היה זהיר ביותר בעניני חושן משפט, ומזהיר שכל אחד צריך ללמוד שו"ע חושן משפט שיש בו הרבה דינים הנוגעים למעשה, ולמיעוט הלימוד בו אין יודעים ההלכות.

ובפטידתו עוררו את הציבור שעכשיו יש להיזהר ביותר בעניני חושן משפט, כאשר ידוע שבבית דין של מעלה

1. שח רבנו: מספרים על הג"ר משה זאב מרגליות בעל מראות הצובאות שהיה רב בבאליסטוק, שכשבאו לדין לפניו היה מכסה את פניו בטלית שלא יראה את בעלי הדין העומדים לפניו שמה יטה לאיזה אחד מהם. (אילת השחר דברים א, טז. א"ה וראה בס' מעינה של תורה פר' יתרו יח, טז. ובס' שמושה של תורה עמ' יד שהביא עובדא זו

לשם שמים

מרגלא בפומיה דרבנו: כשהג"ר ישראל סלנטר שהה בפריז ונפל ושבר את אגן הירכיים, והיה מסוכן, ואמר 'ברור אצלי שאצא מזה', היות ומה שאני נמצא כאן בפריז, זה אך ורק לשם שמים. (צדיק תמרת יפרח, עמ' קסט)

זהירות לצער אלמנה

כאפיית המצות יש להזהר בב' חלקים, א' בין אדם למקום - שיצאו המצות בתכלית הכשרות ללא חשש חמץ ח"ו, ב' בין אדם לחבירו - שלא לרדות בפרך עם העובדים.

והשני חמור מן הראשון, וכידוע כמה הזהיר הג"ר ישראל סלנטר על כך, היות ורוב העוסקים במצות היו נשים

אלמנות וכדו', אמר הג"ר ישראל סלנטר שיותר יש להיזהר מלצער ח"ו אלמנה באיזה דיבור, מהזהירות בכשרות.

ומספר רבנו: בחו"ל היה פעם ויכוח בין שתי בנות ממשפחות גדולים, אחת בתו של הגרי"ז, ואחת בתו של הג"ר ירוחם, כשצריך לקחת משרתת לבית, האם עדיף לקחת בת ישראל [שבדרך כלל היו אלמנות ויתומים] או משרתת נכרית. וכל אחת טענה טענות נכונות, אחת אומרת האיך יתכן לקחת נכרית לבית זי וועט דאך טריף מאכען די קיך - היא הרי תטריף את המטבח! והשניה טענה בצדק האיך אפשר לקחת ישראלית, הרי בכל מילה או ביטוי שלא כראוי, נכשלים בלאו נורא של אלמנה ויתום לא תענוון... (פרי חיים גליון קח)

אמרות חכמה ומוסר

זלזול מסויים, מוכרחים לעשות כנגדו חיזוקים מיוחדים. (ימלא פי תהלתך עניני תורה עמ' רמ)

תפילה על רוחניות

אומרים בשם הג"ר ישראל סלנטר שבדוק ומנוסה שתפילה כזאת [- על רוחניות] תמיד מתקבלת, אם לא מתקבלת לגמרי, אבל זה מתקבל, כל תפילה פועלת משהו, אבל המתפלל בלב גמור שרוצה ללמוד תורה ולזכות לעשיית המצוות ולהיות יהודי כמו שצריך, זה תמיד מועיל. (ימלא פי תהלתך עניני פורים עמ' תכד)

אבל אין זה רק להתפלל, אלא צריך להתפלל ולהגיע לדרגה להתמסר עבור זה. (ימלא פי תהלתך עניני יצ"מ עמ' לה, ובימלא פי תהלתך ימים נוראים עמ' עג)

מוסר אחר פטירה פתאומית

שמעתי מתלמיד ישיבת סלבודקה [-כנראה כונתו לרבי אורי כהן מכפר סבא] שהג"ר נפתלי מאמסטרדם תלמידו של הג"ר ישראל סלנטר היה מגיע אליהם באלול ובעשי"ת, ואמר בשם רבו הג"ר ישראל סלנטר, שלאחר שאירעה רח"ל מיתה פתאומית א"צ ללמוד מוסר ג' ימים, שזה במקום לימוד מוסר.

א"כ נמצא שמצד אחד מיתה פתאומית כואבת, אבל מצד שני אם זה כלימוד מוסר, הרי זה דבר טוב לנפטר, שע"י זה הוא זוכה להיות מזכה את הרבים אע"פ שכבר אינו חי. בדרך כלל אדם יכול להיות מזכה את הרבים כל זמן שהוא חי, אם הוא ת"ח ומרביץ תורה ומתנהג במידות טובות, זה הכל נקרא קידוש שם שמים וזו זכות גדולה, אבל לאחר שאדם מת אין לו כבר יכולת לעשות, אבל לדברי רבי ישראל סלנטר שלאחר מיתה פתאומית א"צ ללמוד מוסר ג' ימים, דהיינו שזה המוסר הכי גדול שאפשר ללמוד אחרי שרואים כזה דבר, ואדם יכול להתעורר בלי לימוד מוסר, זכות זו יכולה להיות לאדם אפילו לאחר פטירתו, שזוכה שיכול להיות מזכה את הרבים. (ימלא פי תהלתך עניני ציבור עמ' שמב, וע"ע שם עמ' שמו, ובס' ימלא פי תהלתך ימים נוראים עמ' כג ועמ' סג)

ופ"א הוסיף רבנו: אך זה הכל במה דברים אמורים, במי שלמד קודם מוסר, אז הוא מבין שאם קרה מיתה פתאומית יש משהו, אבל מי שלא למד מוסר, גם מיתה פתאומית לא תשפיע וגם אסון זה לא משפיע. (קו' קב חומטין עמ' 26)

לא לומדים בעיון

הראה רבנו כמה פעמים את מכתב הג"ר חיים יעקב נפתלי [זילברברג] ווירשעווער מוורשא וז"ל, אמר לי מו"ר הגאון המופלא ציסו"ע רבי ישראל סלנטר זי"ע, כי מה שנמצא בעוה"ר במדינת ליטא שלומדים לימוד חיזוניים, אחד מהגורמים (המשך בעמוד 10)

שלא להזיק

כששמע שאנשים שמתפעלים מאדם מסויים שיש לו כח שמי שהוא מקפיד עליו הוא נענש, אמר הג"ר ישראל סלנטר שאי"ז מעלה, דכעת אותו אדם צריך זהירות כפולה שלא להקפיד, דהרי הוא בכלל רוצח [וכדאיתא (שבת קמט, א) כל שחברו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה]. (רשימות ר"ס)

ידיעת השפות

כתב רבנו בכת"י: הג"ר ישראל סלנטר אמר [בוזלזול] על אחד שידוע ארבע שפות, הרי הוא יודע מה שארבעה גוים מד' מדינות יודעים.

מוטל לעשות

אומרים בשם הג"ר ישראל סלנטר שעל האדם מוטל לעשות, ולא לפעול. ואם פעל ולא יצא כמה שרצה, גם יקבל שכר על זה. (אילת השחר לך לך יב, ה)

כוח הבטחון

הנה אומרים בשם הג"ר ישראל סלנטר שאם אדם יבטח בה' שיעשהו עשיר, הוא יהיה עשיר, אם יבטח בה' שיתן לו שעון זהב - יהיה לו שעון זהב. וכן מסופר על הג"ר ישראל סלנטר שאמר שבטוח שיהיה לו שעון זהב, וכך היה, שמיד הביאו לו, והבוטח זוכה להשלמת רצונו. (ימלא פי תהלתך עניני אמונה עמ' תמג)

לעודד כשיש חולשה

אמר רבנו בשיחה בישיבת גאון יעקב: בפרה (פ"ג מ"א) תנן: 'שבעת ימים קודם לשריפת הפרה, מפרישין כהן השורף את הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבירה' וכו'.

ובגמ' ביומא (דף ב, א) איתא: 'ולשכת בית האבן הייתה נקראת, ולמה נקרא שמה לשכת בית האבן, שכל מעשיה בכלי גללים בכלי אבנים ובכלי אדמה, מאי טעמא כיון דטבול יום כשר בפרה, דתנן מטמאין היו הכהן השורף את הפרה, ומטבילין אותו להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים במעורבי השמש הייתה נעשית, תקינו לה רבנן כלי גללים כלי אבנים וכלי אדמה דלא ילקבלו טומאה, כי היכי דלא ליזלולו בה'.

דהיינו שחכמים ראו צורך לטמא את הכהן קודם שריפת הפרה, להוכיח דטבול יום כשר בפרה, ומיהו כיון שע"י שטבול יום כשר וטמאוהו עלולים לבא לידי זלזול בטומאה [ואע"פ שהטומאה שטימאוהו לא הייתה טומאה ממש] ראו חכמים לתקן שמירות וסיגים מיוחדים לשמרו בתכלית הטהרה.

ואומרים בשם הג"ר ישראל סלנטר, דיש ללמוד מכאן שגם כשנעשה ענין שהוצרך לעשותו, אם עכ"פ יצא ממנו

לע"נ אבי מורי הרב אברהם מאיר ב"ד יחיאל אריה ז"ל
כ"ה שבט תשפ"ב תנצ"ה
הונצח ע"י בנו הרב משה ליפשיץ שליט"א

לע"נ הרב שמואל זנביל ב"ד שאול ז"ל
גל"ע כ"ד שבט תשע"ד תנצ"ה.

וישמע משה לקול חותנו¹

אבל בעומק הדברים באמת כלל ישראל היו צריכים לקבל
מכלי ראשון, ממשה רבנו שנצטער עליה.

ואפשר שזהו הענין. לכן יתרו זכה שעל ידו נכתבה פרשה
מיוחדת בתורה. כיון שכאן רואים יסוד גדול. כאן
לימד אותנו משה רבנו מהו גודל המעלה של שמיעה
וקבלה מהשני. הנה משה רבנו הולך ושומע לגר, על אף
שביסוד הדברים לא היה כדאי שיהיה מצב כזה, הרי "ממי
נאה ללמוד, ממך או מתלמידך"? אבל סו"ס כעת זה מה
שמוכרחים לעשות, ממילא "וישמע משה לקול חותנו".

כך הוא בכל דבר ודבר, וק"ו בתורה. זכורני שהדבר עליו
עורר מורי ורבי הג' ר' אייזיק שר זצ"ל יותר מכל, היה
דבר זה. לשמוע את הדעה של החברותא בסוגיא. כי אמנם
רק ע"י פלפול חברים מגיעים לאמת.

מורי ורבי הג' ר' נחום זצ"ל, עם כל הגאונות שלו, עם כל
הגדלות העצומה שלו, כשהיה שומע 'שבר' סברא
מתלמיד, הוא היה מחבק את זה ומנשק את זה, והופך בזה
עד אשר בסופו של דבר הוא היה מוציא כמובן את דעתו
הרחבה, אך קודם לכן הוא בדק מכל הזוויות את הסברא של
התלמיד.

כך היא דרכה של תורה, "וישמע משה לקול חותנו ויעש
כל אשר אמר"

לידנו את הדברים מתוך ספרו "שפתי כהן". זכות עמלו בהדרת
תורת רבנו זצוק"ל תעמוד לו ולביתו להתברך בכל מילי דמיטב
ברו"ג, אמן.

"ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלקים וגו',
ושפטו את העם בכל עת והיה כל הדבר הגדול
יביאו אליך וכל הדבר הקטן ישפטו הם והקל מעליך ונשאו
אתך, אם את הדבר הזה תעשה וצוך אלקים ויכלת עמוד
וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום" (שמות יח כא-כג).

הנה יתרו זכה שתיכתב פרשה מיוחדת בתורה על שמו.
"שבע שמות נקראו לו וכו', יתרו על שם שיתר פרשה
אחת בתורה, ואתה תחזה" (רש"י בתחילת הפרשה, שם א).
ובאור"ח הק' (עה"פ "ואתה תחזה") כתב בזה"ל, וראיתי לתת לב
איך זכה יתרו שתכתב על ידו פרשה זו, עכ"ל (וראה שם
מש"כ לבאר בזה).

הנה בפרשה זו מצינו דבר גדול. "וישמע משה לקול
חותנו ויעש כל אשר אמר" (שם כד). משה רבנו, רבן
של ישראל, אבי הנביאים, הולך ושומע לעצה של גר!
ובפרשת דברים כתיב, "ותענו אותי ותאמרו טוב הדבר
אשר דברת לעשות" (דברים א יד). ופרש"י שם שמשה רבנו
הוכיח אותם על הענין הזה של מינוי הדיינים, "החלטתם
את הדבר להנאתכם. היה לכם להשיב, רבנו משה ממי נאה
ללמוד, ממך או מתלמידך, לא ממך שנצטערת עליה כו".
ומבואר שרק משום כורח המציאות לכן משה רבנו עשה
מה שיתרו אמר, הוא אחז שכעת זה מה שחייבים לעשות.

1. נאמר כבר מצוה לנכדו היקר אברהם ישעיהו שלמון הי"ו. כיון
שלא נכתבו הדברים מיד, ייתכן טעות בנוסח הדברים ובתוכנם.
תשוא"ח להרב איתמר אלשיך שליט"א שנהג בנו טובת עין והמציא

בגדולתו וממשנתו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל המשך מעמוד 9

נשמעים, ואם לא שמעו ע"כ שאינו יר"ש, וא"כ אין לו לכעוס כי
אם על עצמו. (רשימות ר"כ)

ביאור הפסוק הנה כעיני עבדים וגו'

שמעתי מהג"ר אברהם יעקב גורדון בשם הג"ר ישראל סלנטר
לפרש את הפסוק הנה כעיני עבדים על יד אדוניהם
וגו', שהנה הרגילות היא שכשמכים אדם בפניו הוא מניח את ידיו
על עיניו בכדי שלא יפגעו בהן, אבל אדון המכה את עבדו הכנעני
בפניו אין העבד מניח את ידיו להגין על עיניו. כי אם האדון יפגע
בעיניו הוא יצא לחירות. וזה אנו אומרים הנה כעיני עבדים וגו'
כן עינינו אל ה' דלא אכפת לנו שתכה אותנו, העיקר שתשחרר
אותנו מהגלות וכבר נצא לחירות. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ'
שסב. ועיי' קהלת יצחק פרשת משפטים).

בליל שבת קודש בין קבלת שבת למעריב ישאו דברים הרבנים הגאונים

- קריית ה' (א) – מורנו הגר"י טשזנר שליט"א
- תפארת תורה – מורנו מרא דארתא שליט"א
- אוד אביעזרי – הרב שלמה טריו שליט"א רב כיהמ"ד
- אילת השחר – הרב ברוך טנגוולד שליט"א
- זכרון אליהו – הרב אליהו חדש שליט"א
- חניכי הישיבות (פרויקט) – הרב יהודה דורי שליט"א
- קריית ה' (ס) – הרב יוסף בר ששת שליט"א
- שערי תפילה – הרב אלחנן הן שליט"א

לזה כי יש כמה [הגם שנמצאים בישיבות בחורים מופלאים
ממולאים בתורה ויראה] שלומדים איזה מאות דפין גמרא עם
תוס' ואינם יודעים רק מ"ש תוס' וא"ת וי"ל, וא"ת וי"ל, אבל אינם
יודעים המתיקות מה סברו בהקושיא ומה חידשו בתירוץ התוס',
ואינם מרגישים אפילו טיפה מהים מחכמת ומתיקות התוס',
ולהבדיל אלפי הבדלות בהחיצונים, מעט החכמה שיש בהם, הוא
מפורש בולט ומרגישים זאת תיכף ומיד, כי בהם אין שום
נסתרות... (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 28)

מניעת הכעס

מטיין משמיה דהג"ר ישראל סלנטר שאמר שמי שכועס וחפץ
להסיר כעסו יחשוב כך, שהנה בד"כ מה שאדם כועס הוא
בגלל שלא עשו רצונו, והרי מי שיש בו יראת שמים דבריו

לע"ו דוד בן שרה ז"ל
נלבע"ו שבט תשפ"ב
הונצח ע"י חתנו הרב ציון בידוש שליט"א

נדבת הרב יצחק כהן ארזי וב"ב שליט"א חתן הרב אליהו ולדמן שליט"א הרגל
השטמה השרויה במעונם בהולדת בנם נפתלי נ"י בשעטר"מ. יה"ד שיזכו לגדלו לתורה
לחופה ולמעשים טובים וירון ההורים והסבים רב נחת מכל יוצ"ח כ"י ויתברכו בכל מילי
דמיטב ברו"ג

נדבת הרב שמעון פרלין וב"ב שליט"א הרגל היכנס בנם הבה"ח כבוד ישראל מאיר נ"י בעול
תורה ומצות יה"ד שיגדל לתלמיד חכם מורה הוראה בישראל ויזכו לזוהר סמנו ומכל יוצ"ח רב
נחת מתוך בריות גופא ונורא מעליא. ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג
תעלה לתורה בשב"ק בביהמ"ד תפארת תורה (7:40)

אלהי "כסף וזהב" - העבודה זרה שבימינו

יש להבין מהו כל הנידון כאן על השמות - המלאך משנה את שמו של יעקב, ויעקב מצדו מנסה לדעת מה שמו של המלאך, ונענה על ידו שאין לו שם קבוע.

כמו כן עלינו להתבונן מהי הברכה שבירך המלאך את יעקב. **ביאור** הענין נראה כך: יעקב פגש את היצה"ר ושאל אותו לשמו כדי לדעת כיצד להישמר ממנו להבא. הוא שאל אותו: מהו שמך האמיתי - נבוכדנצר, טיטוס, סוציאליזם, השכלה, או שמה אתאיזם? איזה מבין כל השמות הללו הוא השם האמיתי והמדויק שלך? כך שאל יעקב.

ועל זה ענה לו היצה"ר: אני משנה את שמי מפעם לפעם. בתקופת בית ראשון קראו לי עבודה זרה, בתקופת בית שני קראו לי שנת חנם, בזמן הראשונים קראו לי פילוסופיה יוונית, ובדורות שלאחר מכן השכלה, סוציאליזם, קומוניזם וכו' וכו'. בקיצור: תמיד אהיה קיים בצורה כלשהי, אין שום אפשרות 'להתפטר' ממני!

ובאמת, האתאיזם הוא דבר כה טפשי! לומר שהמוח הזה שיש בו מיליארדי תאים פשוט נוצר מעצמו, העין נוצרה "במקרה", וכך גם התפוח והאגס וכו' - זוהי פשוט טפשות, והמאמין בזה הוא בעצם עובד עבודה זרה!

ואז ביקש יעקב מהמלאך: תן לי ברכה! ענה לו המלאך: בירכתי לך שתדע כיצד לשמור על שמך. אל תבוא לניריוק ותשנה את שמך ל'ג'ק'. "שמך יעקב!"

אם כן, לעבודה זרה אין שם קבוע. בכל דור - ולפעמים אפילו בכל יום - זהו משהו חדש. רואים אנו שכשיעקב אבינו שאל את שרו של עשו מה שמו, אמר לו: אני לא אומר לך, עליך לגלות זאת בעצמך. כל דור צריך לגלות איזו עבודה זרה קיימת אצלו. **מוטל** עלינו, אפוא, להתבונן ולחשוב מהו השם של הע"ז כיום. מהי העבודה זרה של דורנו? כי אם לא נדע את שמה, לעולם לא נוכל להילחם בה.

כ"ף - "עבודה" שהיא "זרה" לעבודת ה'

"עבודה" פירושה: עבודה ע"י קרבנות. כשמקריבים קרבן, שופכים את דם הקרבן, ועי"ז כביכול אומרים לקב"ה: אתה הוא המציאות היחידה, ואני כלום לעומתך. זוהי הקרבה של החיים עצמם.

כל עבודה אחרת, מלבד עבודת השי"ת, שמקדישים לה את החיים, כל דבר שתופס את תמצית החיים, את עיקר חיינו - זו "עבודה זרה", כיון שזו התקשרות אל דבר חוץ מאל השי"ת, דבר זר. **לדעתי**, העבודה זרה של דורנו היא: "כ"ף". זוהי מילה ערבית. אין מילה בלשון הקודש המקבילה למילה זו, כי "כ"ף" אין הכוונה להנאה. כשאוכלים סנדוויץ אין זה "כ"ף". "כ"ף" פירושו בידור, משחקים.

אני מכיר צעיר חסידי שהוא גאון במחשבים. המציא תוכנת מחשב גאונית שבה ע"י לחיצת כפתור ניתן לדעת כמה פעמים מופיעה המילה "אבני" או "רבא" בש"ס. פעם הלכתי למעבדה שלו, וראיתי אותו משחק במשחק מחשב של מכוניות. **אמרתי** לו: "אומרים עליך שאתה גאון, האם יש לך זמן למשחקים?"

(המשך בעמוד 14)

לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם (כ, כ)

התוספת על איסור "לא יהיה לך"

לכאורה יש לתמוה, הרי לעיל בסמוך, במעמד הר סיני, כבר צונו הקב"ה בפירוש שלא לעבוד עבודה זרה - "לא יהיה לך אלהים אחרים". מדוע, אם כן, הוצרך לחזור ולצוות "לא תעשון אתי אלוהי כסף ואלוהי זהב לא תעשו לכם"?

אלא, שבהר סיני, כשהיו קולות וברקים ועם ישראל רעדו מפחד, צונו הקב"ה שלא לעבוד עבודה זרה כמו השמש, הירח וכיוצא ב. אחרי מעמד הר סיני, כביכול אמר להם הקב"ה: עתה נדבר בצורה מעשית יותר. הדאגה שלי אינה מעבודה זרה של שמש וירח. החשש הגדול הוא מפני עבודה זרה של "כסף וזהב", של תענוגות העוה"ז, ונבאר.

היצה"ר לעבוד ע"ז קיים לעולם

הדברה השניה מעשרת הדברות היא: "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". כאן נאמר האיסור לעשות פסל ותמונה, ולעבוד אותם.

ידוע מה שמספרים חז"ל על אברהם אבינו ששבר את הפסילים של אביו תרח, וכשאח"כ שאל אותו אביו מי שבר, טען אברהם שהפסל הגדול לקח מקל ושבר את שאר הפסלים. תרח לא הסכים וטען שהדבר לא יתכן! וע"ז ענה לו אברהם: אם כן, מדוע אתה עובד אותם?

האמת היא, שאיננו יודעים ומבינים מדוע אנשים עובדים עבודה זרה, אולם עלינו לדעת כי כך היא המציאות: הקב"ה ברא בעולמו כל מיני אנרגיות, תאוות, יצה"ר, ובאלפיים שנים הראשונות לבריאת העולם, התאוה החזקה ביותר שהיתה לאדם - היתה הרצון לעבוד ע"ז!

בתקופת בית שני, כשראו אנשי כנסת הגדולה שיצה"ר זה הוא כה חזק עד כדי כך שנשקפת סכנת חורבן לעם ישראל, התפללו ובטלו את היצה"ר של הע"ז. לכן, כפי שרואים אנו, יצה"ר זה לכאורה כבר אינו קיים מזה כאלפיים שנה.

השאלה היא, א"כ מדוע כתבה התורה איסור ע"ז לעולם, והרי כבר מציאות זו חלפה ועברה מן העולם?

כנראה, שבעצם היצה"ר לעבוד עבודה זרה קיים לעולם, אלא שהוא משנה את צורתו בכל דור לפי מצבו ודרגתו.

שם הע"ז משתנה לפי הדור

ידוע מה שאמרו חז"ל (ב"ב טז ע"א): "הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות". והנה בפרשת וישלח (בראשית לב, כה-ל) מתארת לנו התורה את מאבקו של יעקב עם שרו של עשו. בסופו של דבר יעקב ניצח במלחמה.

לאחר מכן נאמר כך: "ויאמר: שלחני כי עלה השחר, ויאמר: לא אשלחך כי אם ברכתני. ויאמר אליו: מה שמך? ויאמר יעקב. ויאמר: לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. וישאל יעקב ויאמר: הגידה נא שמך, ויאמר: למה זה תשאל לשמי [אין לנו שם קבוע, משתנין שמותינו, הכל לפי מצות עבודת השליחות שאנו משתלחים - רש"י], ויברך אותו שם".

בענין "טעם העליון" ו"טעם התחתון" בקריאת עשרת הדברות

והביאו המ"ב סי' רפ"ט סק"ב עיי"ש], ואיך פסקינן כאן לפי הדברות כגון 'לא תרצח' וכו' דהוי באמצע פסוק, ועיי' במועדים וזמנים (ח"ז סי' רל"ד) שהביא משו"ת חת"ס דבמקום שיש צורך אפשר להפסיק, ושכן מבואר ברשב"א ברכות י"ד, ע"ש, ועדיין צ"ע.

ועיי' בדברי הגר"ז (שם סעי' י"א) שנראה שנחית ליישב הדבר, שאף שמפסיקים לפי טעם העליון לומר בסדר הדברות והוי באמצע הפסוק לא הוי הפסק גמור כיון דממשיך מיד, עיי"ש, וזה חידוש. ועכ"פ שעדיין אינו מתיישב עיקר הענין דמהיכ"ת לשנות את הפסוקים והטעמים מכפי שנתקבלו מסיני¹.

פרשת עשרת הדברות נאמרה בב' אופנים

והיסוד הראשון ליישב הענין הוא: שבאמת פרשה זו דעשרת הדברות נאמרה בב' אופנים: אופן א' של חלוקת הפסוקים והטעמים כפי סדר הפסוקים הרגיל, ועוד אופן שנאמרו באופן של חלוקת הדברות, ויסוד החלוקה לפי הדברות הוא ודאי, שכשנאמרו הדברות לעם ישראל בהר סיני אז נאמרו לפי חלוקת הדברות שכך מסתברא, ואח"כ כשנכתבו בתורה ניתנו להכתב לפי סדר הפסוקים, וזהו ב' החלוקות: הא' הוא כפי סדר שנאמרו בנתינתם והוא בטעם העליון, והב' כפי הסדר שנאמרו ליכתב והוא בטעם התחתון.

וא"ת דהא ניחא לענין חלוקת דברות דקורין כפי שניתנו באמירתן, אבל לענין הטעמים שניתנו בסיני לענין קריאה בתורה ומאי שייטיהו דטעמים לענין חלוקת הדברות, ואמנם דבמכילתא פר' יתרו איתא ש'בנעימה שהיה משה שומע בו היה משמיע את ישראל לכן נאמר משה ידבר והאלוקים יעננו בקולי, ע"ש. ובצפנת פענח (פ"א ממתנו"ע ה"א) מפרש שאזיל על הטעמים, עיי"ש. ולמדנו מזה שאף אמירת הדברות במעמד הר סיני היה באופן של טעמים, וא"כ שפיר איכא דין טעמים בטעם העליון שהווי לפי סדר הדברות שניתנו, וכש"נ.

ואמנם שעדיין צ"ב, שאף שנימא שכך ניתנו הדברות לישראל בשעת מתן תורה, אבל מהיכ"ת דהשתא בטר שניתנה התורה בשלימותה לישראל, יש כזה אופן של קריאה לפי סדר הדברות, דלכאורה אחר שניתנה התורה כל אופן לימוד וקריאה בתורה הוא לפי צורת קריאתה ולימודה עכשיו, ואיך אפשר להמציא מעצמינו תורת קריאה כפי האופן שניתנו אז. [ובשלמא אם לא היה זה סותר להקריאה דתורה היה מקום לעשות זכר למעמד הר סיני כמו שמצינו למשל בכל קריאת התורה שיש בה דינים ומנהגים כעין מעמד הר סיני שהבעל קורא באמצע ושתים מסביבו וכו', אבל הכא הרי קריאה זו סותרת את צורת לימוד וקריאת התורה איך שניתנה לנו עיי' מרע"ה, ואיך אפשר להניח קריאה זו ולקרות באופן שניתנו בסיני בשעת אמירתן]².

החילוקים בין ב' אופני קריאת עשרת הדברות - טעם עליון וטעם תחתון

כידוע יש ב' אופני קריאה בקריאת עשרת הדברות בתורה, "טעם העליון" וב"טעם התחתון".

ייש כמה חילוקים בין ב' הקריאות, ושורש כולן הוא אחד, דטעם התחתון הוא שמתחלקת פרשה זו דעשרת הדברות כשאר פרשיות התורה לפי הפסוקים, וממילא הטעמים מתאימים לחלוקה זו, הן האתנחתא וסוף פסוק והן שאר הטעמים המפסיקין והמחברין, וכן גם צורת קריאת התיבות מותאם לפי"ז, דהיינו הדגש והרפה והניקוד, [ונקרא טעם התחתון שלפי חלוקה זו הטעמים הם טעמים שמתחת לתיבות], וטעם העליון היינו שמתחלקת הפרשה לפי הדברות, ואנוכי ולא יהיה לך הווי כאחד לפי שנאמרו בדיבור אחד, [וטעם העליון הם טעמים שמעל התיבות, ועיי' עוד בסי' תצ"ד בביאור הלכה ובשו"ע הגר"ז שהרחיב עוד בזה].

והמג"א (סי' תצ"ד בפתיחה) הביא משו"ת משאת בנימין (סי' ו') שבשבעות קורין בעשרת הדברות בטעם העליון ובשבת פרשת יתרו קורין בטעם התחתון, ומביא שכן כתב בחזקוני בפרשת יתרו שבעצרת שהיא דוגמת מתן תורה קורין בטעם העליון, עוד מביא המגן אברהם מספר אור תורה שכל קריאה בתורה של י' הדברות דהיחיד קורא התחתון ובציבור קורא העליון וכו', עיי"ש. ובבה"ל שם הביא ב' מנהגים אלו, ומנהג רוב בני אשכנז לעשות כהכרעת החזקוני והמשאת בנימין הנ"ל, ובני ספרד עושין כאור תורה וכן נהג החזו"א.

שינוי הקריאה בפרשת עשרת הדברות מכל

התורה כולה

והנה עיקר הענין צ"ב, דמהיכ"ת שיש דין קריאה לפי סדר הדברות ולא לפי סדר הפסוקים כסדר שאר הפרשיות, הלא בפשטות חלוקת הפסוקים היא מהלכה למשה מסיני, כמבואר במגילה (ג' א') 'ויקראו בספר תורת האלוקים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא', ומפרשת הגמ' ויקראו בספר וגו' זו מקרא, מפורש זה תרגום, ושום שכל אלו הפסוקין וכו', עיי"ש. והיינו לכאורה שהכל מהלל"מ. ולענין טעמי המקרא מבואר בנדרים (ל"ז א') דנחלקו רב ור' יוחנן אי פיסוק טעמים הוי מן התורה או מדרבנן, ובפשטות היינו הטעמים, וקי"ל כר' יוחנן עיי' בר"ן שם, והקרן אורה שם כתב שטעמים לחוד ופיסוק טעמים לחוד דהטעמים הווי ודאי מהלל"מ וכמבואר בזה"ק, עיי"ש. וא"כ צ"ב טובא איך משנים לקרות את הפסוקים ואת הטעמים שניתנו כך בסיני לפי חלוקת הפסוקים, ולקרות לפי חלוקת הדברות.

עוד יש לעיין בזה מהדין שכל פסוקא דלא פסקיה משה אנו לא פסקינו, והיינו שיש איסור לפסוק לא כפי הפסוקים שנתקבלו מסיני, [דין זה לא הוזכר בשו"ע להדיא,

1. ועיי' בהגר"ז שם שכ' דטעם העליון מיוסד על חלוקת הפרשיות דכל דברה הוי פרשה לעצמה או סתומה או פתוחה, ולכך נחלקין באופן זה, עיי"ש. ועדיין אינו מבואר לכאן, דדין חילוק הפרשיות נאמר לענין דין

1. ועיי' בהגר"ז שם שכ' דטעם העליון מיוסד על חלוקת הפרשיות דכל דברה הוי פרשה לעצמה או סתומה או פתוחה, ולכך נחלקין באופן זה, עיי"ש. ועדיין אינו מבואר לכאן, דדין חילוק הפרשיות נאמר לענין דין

נתינה מיוחדת של פרשת עשרת הדברות עם אופן

קריאה מיוחדת לקרוא כנתינתה

דמטו בבי מדרשא דאמר הגאון רבי שלמה פיישר זצ"ל קמיה דמרנא הגרי"ז זיע"א [הובא בס' אמרי חן וכו' שם דקלסיה מרן הרב זצ"ל. ואאמו"ר זצ"ל היה רגיל להביא זאת], לבאר הענין, דהנה בגמ' בברכות (דף ה' א') איתא "וא"ר לוי בר חמא אמר ר"ש בן לקיש מאי דכתיב ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם, לוחות אלו עשרת הדברות, תורה זו מקרא, והמצוה זו משנה, אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים, להורותם זה גמרא, מלמד שכולן ניתנו למשה מסיני, ע"כ. והנה צ"ב דאחר שכבר נאמר תורה והיינו מקרא, א"כ מה נוסף ב'עשרת הדברות', וכי עשרת הדברות אינן חלק מן המקרא, ואלא מבואר בזה, שניתנה נתינה מיוחדת לעמ"י של 'עשרת הדברות', דאף אחר שניתנה כל התורה בכללותה יש תורת נתינה מיוחדת של עשרת הדברות.³

ומעתה זהו היסוד לכל הך קריאה דטעם העליון, דמה שקורין באופן של דברות אינו רק משום שבמעמד הר סיני ניתנו באופן זה, אלא שבאמת ניתן לישראל עשרת הדברות עם תורת קריאה באופן שלהם, וזהו ב' דיני הקריאה, דטעם התחתון הוא לקרות באופן איך שנמסרה כל התורה בכללותה לקריאה ולימוד, ואף עשרת הדברות בכלל כל התורה הם, וטעם העליון הוא שקורין איך שנמסרו בתורת 'לוחות' והיינו באופן של 'דברות', והמנהג לקרות בחג השבועות כפי האופן של 'דברות' כיון שהוא יום מ"ת ורוצים לקרות אותן כפי האופן שניתנו במ"ת.

עצם מה שנתנה צורת קריאה כזו של דברות מורה

שיש גם דין קריאה בזה

והנה אף שהדברים מתוקים מדבש, אבל עדיין אינן הדברים מתיישבים כל צורכם, דאה"נ שמפורש בגמ' הנ"ל שניתנו לישראל עשרת הדברות בב' אופנים באופן של דברות ובאופן של תורה, אבל לכאורה דין קריאתן בספר התורה הוא באופן של תורה דוקא, דהתורה ניתנה לפי הפסוקין דידה וזהו אופן הקריאה בתורה, וה"נ היה צריך להיות שאופן קריאת עשרת הדברות בתורה יהיה לפי טעם התחתון ככל שאר דברי התורה, ואף שהיתה נתינה נוספת של 'לוחות' ובהן אה"נ שאופן קריאתן לפי טעם העליון, ולו יצוייר שהיתה הלכה שבחג השבועות יש דין לקרות את עשה"ד מתוך הלוחות היה מובן שקריאתן כפי

עכ"ל. ואמנם שעדיין צ"ב היכן המקור לזה בש"ס.

3. ואין לומר דעשרת הדברות אזיל על מתן תורה דאז ניתנו עשרת הדברות, דהרי הפסוק ד'ואתנה לך' וגו' נאמר אחר מתן תורה (עי' ברש"י שם), שה' ציוה את מרע"ה לעלות להר ולקבל את הלוחות, וא"ת סו"ס מנא לן דדילמא הכוונה רק שיתן הלוחות, אבל מדאמרה הגמ' 'אלו עשרת הדברות' משמע שאין הפי' רק שניתן לעמ"י הלוחות מצד מה שנאמר במעמד הר סיני, אלא דניתן להם עכשיו חפצא ד'עשרת הדברות', ואף אי ח"ו ישברו הלוחות יש אצל עמ"י חפצא בפ"ע של עשרת הדברות.

4. והנה במק"א נת' (בענין קה"ת בס"ת פסול) שנחלקו הרמב"ן והרשב"א ביסוד דין תקנת קריאת התורה, דלהרמב"ם נראה דס"ל שהיה אפשר אף לקרות בע"פ דעיקר התקנה הוי מצות לימוד התורה, ואלא דדינא הוא שדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בע"פ ולכן צריך לקרות מתוך הכתב. אבל דעת הרשב"א שמעיקר התקנה הוא לקרות בספר התורה. והנה לדעת הרמב"ם שפיר יש מקום להבין דין הקריאה דטעם העליון, שהרי כיון דנמסר לן עשרת הדברות בפני"ע, ואם היו קורין בעל פה את עשרת הדברות שפיר היה מובן, ואף עתה שאסור לקרות בע"פ אלא

שנתנו בסיני ואז הוי ממילא דין קריאתן בטעם העליון, אבל הרי הדין הוא לקרות מתוך הספר תורה, והס"ת יש לו דין קריאה כפי הדין שלו שהוא בטעם התחתון ומהיכ"ת לקרוא בו בטעם העליון.⁴

ואשר יש לומר בזה, דהנה בהך קרא שמביאה בגמ' בברכות הנ"ל ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם, משמעות הקרא הוא דניתנו כולם להוראה וכדכתיב 'להורותם' דהיינו ללמוד אותם, והנה הלוחות עצמם לכאורה לא נתנו כדי ללמוד בהם שהרי דינם היה להיות בארון, וא"כ צ"ב היכן מתקיים מה שדרשו מהך קרא דהלוחות הם עשרת הדברים, שניתן לעם ישראל עשרת הדברות בפני עצמם וכדי ללמוד אותם וכנ"ל, והיכן נתקיים זאת הרי הלוחות עצמן לא ניתנו ללימוד וכנ"ל. [ואין לומר שילמדו זאת בע"פ וכמו משנה וגמ' דילפינן מהך קרא, דהרי קיימא לן שדברים שבכתב א"א לומר בע"פ, וא"כ היכן יתקיים הקרא דלהורותם בעשרת הדברות].

ואלא י"ל שזה מכריח שבאמת הספר תורה עצמו שהוא הספר שניתן לנו ללמוד בו, יש בו נמי תורת לימוד מיוחדת של עשרת הדברות, ותרי אופני לימוד נאמרו בו, חדא בתורת מקרא דהיינו כל סדר התורה בכללותה, ועוד מונח בו תורת לימוד של עשרת הדברות שהם הדברים שנכתבו על הלוחות וניתנו ללמדם בתוך ספר התורה עצמו. ומעתה מיושב היטב עניין ב' הקריאות של טעם העליון וטעם התחתון, שכיון דאמר' דבתוך ספר התורה גופה נתייחד לעשרת הדברות תורת לימוד בפני"ע, ולכן אף יש לעשרת הדברות תורת קריאה כפי סדר הדברות ובטעם העליון. [ומה הדין ביחיד הרוצה לקרות בטעם העליון עי' בהערה⁵].

חילוקי המנהגים אימתי קוראים בטעם העליון

והנה בחילוקי המנהגים אימתי לקרות בטעם העליון, המנהג דרק בחג השבועות כבר ביארו החזקוני והמשאת בנימין הנ"ל דביום זה הוי הקריאה מצד עניינו של יום והוא יום מ"ת, [ויש להוסיף את דברי המכילתא שאמר הקב"ה אם אתם קורין עשה"ד ביום זה מעלה אני עליכם כאילו קיבלתם את התורה היום, ע"ש]. והמנהג ע"פ האור תורה' שהביא המגן אברהם שבכל קריאה בציבור קורין בטעם העליון, ולכא"ו צ"ב מהיכ"ת לקרות לפי סדר הדברות, ויש לבאר עפ"י מה שחזינן שניתנו לדין קריאת התורה בציבור בכל שבת ושבת הלכות כדוגמת הר סיני [כגון ההלכה שצריך שיעמדו עוד שניים ע"י הקורא בתורה

מתוך הכתב כיון דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן ע"פ כו', הרי ע"ז שפיר יש להבין דמהני לקרות בתוך הס"ת באופן זה, דסו"ס קורא מתוך הכתב. אבל לדעת הרשב"א שעצם התקנה היתה לקרות מתוך ספר תורה, א"כ דינו לקרוא כפי דין הקריאה דס"ת בטעם התחתון, ויקשה כנ"ל.

5. הנה מה הדין ביחיד שרוצה לקרות עשרת הדברות בטעם העליון, ולכאורה לדברינו שבקרא ד'להורותם' נאמר שניתן הספר תורה ללמוד בו את עשרת הדברות בין באופן של כללות התורה ובין באופן של איך שניתנו בסיני בטעם העליון, וא"כ אף יחיד בכלל זה, דלא מסתבר דה'להורותם' נאמר רק לענין קריאה בציבור שאינו מן התורה כלל. ואמנם דהמג"א הנ"ל הביא מהאור תורה דהיחיד קורא בטעם התחתון ובציבור קורין בטעם העליון, ולכא"ו משמע שאין היחיד יכול לקרות בטעם העליון והוא צ"ב וכנ"ל. ויש מקום לפרש בדבריו דאין כוונתו שאין היחיד יכול לקרות כן אלא דרק בציבור צריך לקרות בטעם העליון והיחיד יכול לקרות איך שרוצה, שו"ר כן בס' 'לוח ארש' להיעב"ץ שכן מבואר בדבריו בדעת האור תורה דבציבור יש קפידיא לקרות בטעם העליון וביחיד ליכא קפידיא, ע"ש, ומשמע להדיא בדבריו דשפיר יכול היחיד לקרות כן, וברוך שכייוונתי.

דברמב"ם (סוף הלכות הגיגה) איתא ש'הקהל' הוי כמסירת התורה
מסיני, ע"ש. וכן הביא מורינו הגר"י טשזנר שליט"א בשערי
ימי הפסח בשם הגר"ש דבליצקי זצ"ל.

והעולה מן הדברים, דאיכא ב' גדרים לימוד וקריאה של
עשרת הדברות לתוך ספר התורה, גדר א' כמו
כללות התורה לפי סדר הפסוקים ובטעם התחתון, וגדר ב'
כפי סדר נתינתן בסיני באופן של חלוקה לדברות בטעם
העליון, וא"כ כל יחיד לכאורה מותר לו לקרות פרשת עשרת
הדברות בב' אופנים אלו, וכ"מ ביעב"ץ. ולענין קריאה בצבור
נתחלקו המנהגים אימתי יש קפידא לקרות בטעם העליון, יש
שנהגו רק בחג השבועות ויש נהגו כן בכל קריאה בציבור.
השי"ת יזכנו לקבל על עצמנו עול תורתו באמת.

למוצאו והוא בפרשת ויקהל (רב): וז"ל, ואסיר למיקרי באורייתא בר חד
בלחודוי ושתקין ושמעין מלה מפומיה כאילו קבלין לה האי שעתא
מטורא דסיני וכו' ע"ש.

הוא דוגמת מתן תורה שניתנה ע"י סרסור (ע"י בש"ע סי' קל"ה)
ס"ד) וע"י ב"ב" סי' קמ"א מה שמביא מהזוהר והובא בהערה 6,
וכן ענין העמידה בשעת קריאת התורה ע"י ב"ב" ח"ש שם דשייך
לעמידה בשעת מ"ת], והדמיון בזה לסיני הוא, (ונתבאר בס"ד
במקו"א בהרחבה) שקריאת התורה אינה רק לימוד התורה
ברבים אלא בבחינת המשך מסירת התורה כסדר לעמ"י,
וא"כ יש להבין דאופן הקריאה דעשרת הדברות בקריאת
התורה בציבור הוא כמו שניתנו בסיני ובטעם העליון.

והנה לדעת החזקוני והמשאת בנימין שהדין טעם העליון
הוא דין הקריאה כן רק בחג השבועות, והיכן הוא נ"מ
לקרות הדברות דפר' ואתחנן בטעם העליון, ויש לומר דהוא
נפק"מ ל'הקהל' ד"ל שקרא המלך כן בטעם העליון,

6. וז"ל הב"י, ורבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל כתב שמעתי שכתוב בספר
הזוהר שאין לקרות כלל אלא אחד, וראוי לחוש לדבריו אם האמת הוא
כן שאני לא ראיתי כתוב אלא ששמעתי עכ"ל. ואני הכותב זכיתי

אלהי כסף וזהב - העבודה זרה שכימינו המשך מעמוד 11

גם זו צורה של עבודה זרה!
ישנם אנשים המתפללים, לומדים תורה ואף עושים חסד, אך
מרכז חייהם הוא משהו אחר, כל אחד לפי ענייניו [בידור,
טיולים, אוכל, בריאות ודיאטה וכו']. זוהי "עבודה" שהיא "זרה",
היא לא לה'.

כל דבר שנוגע לה' הוא אמיתי. אברהם אבינו היה אמיתי,
משה רבינו היה אמיתי. זהו דבר אינטליגנטי, חכם. בחור
שקם בבוקר ויודע שהוא יבוא לישיבה, יתפלל, ילמד, ואח"כ
גם יצא קצת להתאוורר לשם הנאה - זו אינה עבודה זרה. אך
אם הוא יושב כל הזמן ומחכה לרגע שבו יצא להתאוורר או
לשחק - זוהי עבודה זרה. כי השאלה היא היכן הוא מרגיש
"חיים", מהי הנאה האמיתית שלו.

זה היה הציווי שנוסף לנו אחרי מעמד הר סיני: אל תעבדו את
אלוהי הכסף והזהב, אל תהפכו אותם למרכז חייכם, כי הם
ינתקו אתכם מהשי"ת שהוא מקור החיים, כדכתיב: "ואתם
הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום".

"אתה צודק", הוא אמר לי, "אבל אינני יכול להפסיק"!!!... יהודי
ת"ח גאון מבזבזו שעה מזמנו לשחק משחק מכוניות,
ללא כל תועלת! מה הוא עושה? "כיף".

זוהי עבודה זרה!

פעמים רבות יצא לי לטוס מא"י לאמריקה. טיסה כזו נמשכת
כאחת-עשרה שעות. מה עושים במשך כל הזמן הזה?
רואים סרטים! במשך שמונה שעות אנשים צמודים למסך, עם
כזאת מסירות...

פעם ניגשתי לבחור חובש כיפה ואמרתי לו שרוצים לארגן מנין
בחלק האחורי של המטוס. אך ראיתי שהוא פשוט אינו נמצא
כאן. הוא כולו קשור למסך. לא רציתי להפריע ל'דביקות' הזו...

אורתו בחור הסתכל במשך שמונה שעות כיצד ראובן בועט
לשמעון בראש, ושמעון הורג את לוי. הוא ראה שם הרבה
שפיכות דמים. מה הוא עושה? "כיף!" וה"כיף" הזה נעשה עם
כזו מסירות, עם כה הרבה הקדשה של זמן שניתן היה לנצלו
לדברים אחרים.

נדבת הרב יואל טייטל ובי"ב שליט"א לרגל היכנס בנם הב"ח כמר שמואל נ"י בעול תורה
ומצות. יה"ר שיגדל לתלמיד חכם מורה הוראה בישראל ויזכו לרווח סמנו ומכל יוצ"ח רב
נחת מתוך בריות גופא ונהורא מעליא. ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג

נדבת הרב שלמה זלמן כאהן ובי"ב שליט"א לרגל השמחה השוריה במעונם בהולדת בתם
חווה תח' בשעטר"מ. יה"ר שיזכו לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים וירווי רב נחת מכל
יוצ"ח כ"י ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג

נדבת הרב אליעזר פלקוביץ ובי"ב שליט"א לרגל השמחה השוריה במעונם בהולדת בנם
נ"י בשעטר"מ. יה"ר שיזכו להכניסו בביתו של אא"ה בעתו ובזמנו, ולגדלו לתורה לחופה
ולמעשים טובים וירווי רב נחת מכל יוצ"ח כ"י ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג
השלום וזכר יתקיים א"ה ליל שב"ק בביתם רח' כליל החורש 77
הברית תתקיים א"ה ביום ראשון בביהמ"ד שערי תפלה בשעה 8:35

נדבת הרב צבי אריה מנס ובי"ב שליט"א חתן הרב פנחס יהודה קלמן שליט"א לרגל
השמחה השוריה במעונם בהולדת בתם חיה נעמי תח' בשעטר"מ. יה"ר שיזכו לגדלה לתורה
לחופה ולמעשים טובים וירווי רב נחת מכל יוצ"ח כ"י ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג

ניתן להאזין לשיחות ודרשות מרבני הקהילה שליט"א
בטלפון 0799-400-442

**לתשומת לב הוצאות הדפסת הגליון מרובות. לתרומות,
הקדשות והנצחות 0527679598 או בנדרים פלוס:
עניינים נחוצים - תורת רבותינו שבדרום**

לדעת לחיות!

מה מברכים על המוציאת?
מתי יברך 'הגפן' כששותה מים?
ירקות מאידיים - האם ברכתם 'האדמה'?
מיץ תפוזים, מתי ברכתו 'העץ' ומתי 'שהכל'?
מרק עוף, מתי ברכתו 'האדמה' ומתי 'שהכל'?
על איזה להם מברכים 'מזונות' וברכת המזון?
מה מברכים על הצילינג שגדלו במצע מנותק?
מרק ירקות, מתי ברכתו 'האדמה' ומתי 'שהכל'?
על אלו מים כסעודה מברכים ואינם נטפלים לפת?
מה מברכים על רסק פירות שמעורבות בו חתיכות פרי?
האם ניתן להוסיף "ועל המחיה" מספק לברכת 'על העץ'?
מה מברכים על ירק שגדל על עץ שכובצעה בו 'הנדהס גנטי'?
פלפל ממולא, מתי ברכתו 'האדמה', ומתי 'מזונות' או 'שהכל'?
מה יברך על מאכל שספק אם ברכתו 'מעין שלוש' או 'בורא נפשות'?

זיתן אל לבו מבלי לעבור פי ה', וללמוד דיני התורה ...
ומי שאינו בקי ממש בהלכות ברכת הנהנין,
אינו בתורת האדם הישראלי.
(ישות רבש (רא דרשה 84))

הצטרף עכשיו לשיעור משנ"ב
בהלכות ברכת הפירות
ותקנה לך הלכות נחוצות

הגאון רבי יהונתן פרלמן שליט"א

"והיה נותן עיניו ולבו על ישראל"

אחרי שהלך האיש, שאל הבן: אבא, והרי אתה חולה! איתנו אינך מדבר אפילו מילה אחת של חול ביום השבת? השיב ר' שריה: תבין! חוץ ממני אין מי שיקשיב לו!

והלך הוא גם כלפי שולחן שבת שלנו: אם הילדים רוצים לשתף אותנו במשחקיהם ואף במריבותיהם - נאזין להם, נלטף אותם, ונחייך אליהם. הקב"ה ברא אותנו כדי שנקשור איתם קשרים מבורכים. כשם שהוא ברא את רבי שריה כדי להאזין ליהודי הבודד!

***

מספרים שבאמצע סעודת 'שלום זכר' בליל שבת קודש עפה לפתע 'נעל' לכיוונו של אביו של הזכר הנולד, וזאת בנוכחות קהל חשוב. האבא התבונן וניגש אל בנו הגדול שזרק אליו את הנעל, נטלו בידו ויצא החוצה לדקות ארוכות, לתדהמת קהל האורחים עד ששניהם שבו. ואז הסביר האב שהוא שיחק עם בנו בחוץ כדי להרגיעו.

אם מותר לנו ליעץ, מומלץ להקדים משחק עם הילדים עוד לפני ה'שלום זכר'! ובכל יום, והיתה הרווחה!

***

הסבא מקלם זיע"א הקשה על מה שנכתב בפרשתנו "אני חותנת יתרו בא אליך, ואשתך ושני בניה עמה, ויצא משה לקראת חותנו" איזה לימוד נשיג מפסוק זה? ועוד יש לבאר מה שכתב שם רש"י בשם המכילתא "אם אין אתה יוצא בגיני צא בגין אשתך ואם לא בגין אשתך, צא בגין שני בניך" ולפלא דעת מה המכוון בזה?

וכיאר באופן נפלא שאף כי היה משה רבנו ע"ה "איש האלקים" דבוק באלקים ית', מכל מקום היה מעורב עם הבריות ואף לא נחסר בו אהבת בני ביתו, כיבד את משפחתו ויצא לקראת חותנו, אשתו ובניו. (בית קלם עה"ת עמ' ר"ח).

למדנו מדברי הסבא מקלם חידוד חשוב על המחוייבות בכיבוד החותן, ולמעלה מכך בכיבוד האשה ואף יותר מכך על הדגש וההתייחסות לחינוך הבנים.

***

מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, תמיד היה חוזר ומספר בהתפעלות, שכאשר סבתו מצד אמו (אמא של דודו - מרן החזון איש זיע"א) התגוררה בבני ברק, מרן החזון איש היה עולה מדי יום לביתה ומשוחח עמה כמחצית השעה! ועל מה היה משוחח עם אמו? - מה היה בקוסובה וכדומה, וכל מיני דברים בענייני דעלמא...

ומרן זצ"ל הוסיף "כשהייתי צעיר וראיתי את זה, לא הבנתי מה החזון איש לוקח את הזמן היקר שלו, ומקדיש אותו לדבר עם אמא שלו, לכאורה בדברים של מה בכך. אבל אחרי זה, כשגדלתי הבנתי, ידעתי מה זה המושג של כיבוד אב ואם. כזו מצוה גדולה. החזון איש ראה להקדיש לזה זמן לשוחח עם האמא".

וגם מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל כששמע את המעשה, הגיב בהתפעלות ואמר: "חצי שעה של החזון איש? זה סעיף קטן בחזון איש! לומדים מכאן מה זה המושג של כיבוד אב ואם. החזון איש הקדיש כל יום סעיף קטן בחזון"א בזמן שדיבר עם אמו, בשביל מצוות כיבוד אב ואם!".

כן מסופר על אלמנה שנכנסה אל החזון איש בשעת לימודו עם החברותא. והיה החזון איש מאזין לה בקשב רב, אחר שהלכה שאל החברותא את החזון איש למה הפסיק מלימודו לשמוע את

במאמרים הקודמים הגדרנו את היסודות של הקשר בין אדם לחבירו בדגש על הקשר שבתוך המשפחה, והם: התבוננות - מה הצד השני צריך? מה חסר לו? מה הוא מבין וחושב על ענייני עצמו? ומכאן ואילך להתאים את עצמנו אליו. בהמשך הדברים נביא שלשלת מעשים של ת"ח וגדולי ישראל המאירים את הקשר בין איש לרעהו.

***

על בעלי המוסר מסופר שבשעת נסיעה נחו בפונדק אחד. כאשר בעלת הבית הגישה לפנייהם את סעודתם: 'ישבו הם והתענינו בענייני הבית. מה מצב האווזים? ומה מגישים לפרה לאכול וכו'? ובעלת הבית מתענגת ומשיבה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, תוך הוספת פרטים כאלו ואחרים. לפתע נפלט מפי אחד הרבנים האורחים המשפט הבא: "ולפי זה מיושב הרשב"א הקשה..." (המאורות הגדולים).

הנה לפנינו איך התייחסו רבנן למארחים מחד גיסא, ולאידך גיסא המשיכו לעסוק בתורתם.

***

בהקדמה לפירוש 'פה עינים' על מסכת שבת מובא שבהיותו רב בעירו אכן עסק בו זמנית בשני ענינים. תוך כדי דיבור עם אנשים מהקהילה כתב הוא חידושים בלימוד "ותהילה לקל מקום יש בראש להניח בו שני ענינים שונים, וכאילו נעשה עליית קיר קטנה במוח למשכן מחשבת דברי תורה אשר שם לא תביא רגל הטרדה" והוא חותם: "גם בעיני יפלא! איך הדבר אפשרי ורב תודות לאלוקי מרום".

***

ועל דרך זה יעצו רבנן שלא ימנע אדם עצמו מלהיכנס לשיעור, וזאת - כדי שלא לפגוע ברב המוסר את השיעור. ומי שעוסק בתורתו יכנס לשיעור ויחשוב באותה עת בלימוד. וכל זה תלוי במקום ובזמן כפי שיקול דעת של תורה.

***

ועם זאת יש להתייחס בזהירות למהלך כזה אצלנו עמך בני ישראל: כאשר משוחחים עם אדם יש להטות אוזן קשבת לדבריו, ולא לעסוק תוך כדי שיחה בעניינים אחרים, או לשחק באיזה משחק באותה שעה. הדברים אמורים במיוחד למי שמשוחח בטלפון שעליו להתרכז בשיחה עם הצד השני. בנוסף: הנסיון מלמד שאם מתעסקים תוך כדי שיחת הטלפון בעניינים אחרים, אז נאבד מילים ונגמגם, ונסיח את דעתנו והמדבר אלינו בודאי ירגיש בזה! בדוק ומנוסה! ובמקום להנאות אותו, פגענו בו! וזה חוסר התחשבות!

***

הגאון רבי שריה דבילצקי זצ"ל שהיה מודקדק גדול בשמירת ההלכה, וכמובן בהלכות שבת, ולא היה מתעסק בשבת באיזה ענין של חול.

מפעם לפעם היה נכנס אליו בשבת קודש יהודי שבה להשיח את ליבו על מעשיו וענייניו. והיה הגאון רבי שריה מקבלו בסבר פנים יפות ומאזין בקשב רב לאריכות דבריו.

לעת זקנה חלה רבי שריה. בשבת הגיע אותו יהודי, והבן שפתח את הדלת הצטדק שהרב חולה ואי אפשר לקבל אותו, אלא שמיד התייצב רבי שריה בזריזות בפתח, והזמין את האורח להיכנס פנימה כמימים ימימה.

על הגר"א גנחובסקי זצ"ל סיפרו: גם כשהיה מדבר עם בני אדם, תמיד מוחו ומחשבתו בדברי תורה, ופעמים רבות ישבנו ודיברנו עמו ותוך כדי דיבור ישב וכתב, וראינו האיך הוא כותב חידושי תורה בכל מקצועות התורה הרבים, ספיקות וחידושי דינים שעלו במחשבתו באותו זמן, עד שהיה אפשר לומר עליו לית דין בר איניש, (אין זה בן אדם) אלא יש לו מקום בראש להניח ב' דברים (קובץ ישורון כרך ט).

וע"ע באגן הסהר ח"א (עמוד 112) מה שאמר הגר"א גנחובסקי באמצע שיעורו: "לעזור בבית צריך כמה שיותר, כיון שזו מצוה עוברת, אבל אין זה סותר לזה שראשו יחשוב כל הזמן בלימוד על דברי הרעק"א בהשמטות סי' ד", עכ"ל.

ראוי להדגיש שלא כל סיפור כעין שהבאנו על גדולי ישראל מתאים גם לנו. וכל מקרה צריך בדיקה לגופו. ולדוגמא אברך רגיל שיתפנה לכל מי שבא לספר לו סיפורים וכו' עלול לאבד את תורתו ואת התמדתו וצריך עצת חכם והדרכה איך היא הדרך הראויה.

ועכ"פ ראוי להתאמץ להתיחס לכל מי שפונה אלינו, לפחות בדרך קצרה ובהארת פנים, ולהתנצל לפניו, שברגע זה אני עסוק אבל אשמח לשמוע את דבריו בשעה יותר פנויה.

והשי"ת ינחנו במעגלי צדק

א-ל נא רפא נא לה

הציבור נקרא להמשיך והעמיד בתפילה ובתחנונים לרפואתה השלימה והמהירה של הרבנית מרת **תרצה בת קריינדל** תליט"א אשת חבר למודנו הג"י טשזנר שליט"א החוקקה לרחמי שמים מרובים בתושח"י וזן א-ל כבוד לא ימאס תפילת רבים

כוס תנחומים

נשגר בזאת למעלת כבוד ידידנו החשוב והיקר העומד לימין בית המדרש בכל שעות היממה ובכל השבוע במסירות גדולה ובמאור פנים מיוחד למען ריבוי לימוד התורה לכבודו יתברך

ה"ה הרב מסעוד ועקנין שליט"א

עם פטירת אחיו היקר

הרב **אליהו ז"ל**

הטיב לבריות והאיר פנים לזולת נודרך ביטורים קשים וקבלם באהבה

ת.נ.צ.ב.ה.

בעל הנחמות ירפא את המשפחה ולא ידעו עוד צער ויקיצו וירננו שוכני עפר בב"א

הרב הגבאים המתפללים

רחבת האר"י 1, אופקים | 077-696-625 | הרדעות בית הנכסת | 077-526-9981 | זמני התפילות

לתשומת לב הוצאות הדפסת הגליון מרובות. לתרומות,

הקדשות והנצחות 0527679598 או בנדירים פלוס:

[עניינים נחוצים - תורת רבותינו שבדרום](#)

האשה הזו? אמר לו החזון איש: היא באה אלי, לא אליך, כנראה היתה כוונתו גם שהחברותא יכול היה ללמוד לבדו באותה עת.

זמה שנוגע עוד לנושא שלנו: מספרים, שאל החזון"א בא אבא שבנו נטה מדרך הישר, והיה הבן מבקש שאביו ירכוש לו אוטו. השיבו החזון"א - קנה לו! גם אם יש חשש שהבן יסע בשבת.

כמקרה הזה מובא פעמים רבות גם היום לפני גדולי ישראל. וכגון אם להזמין את הבן הנושר ח"ו לשבת, כאשר הוא מופיע בלבוש ובהתנהגות ר'חובית' ובלוית 'חברים' - ודי לחכימא. ותשובת רבנו הגרי"ג אדלשטיין זצ"ל היתה חד משמעית: כן. הזמינו אותו. בלשון של היום קוראים לזה 'להכיל את הבן הנושר' עם כל הקשיים! ולמעשה צריך להקדיש הרבה מחשבה ולצרף תפילות איך לעשות!

***

רבנו הגרי"ג אדלשטיין למד עם החברותא בליל שבת קודש. תוך כדי הלימוד נכנס אדם מבוגר והחל לטטוח לפני הראש ישיבה את אירועי השמחות והחתונות שעברו עליו השבוע, ואילו שמחות מעותדות לפניו בשבוע הבא. וכל זה בהרחבה. ור' גרשון מאזין ושומע, ואז נענה לו ר' גרשון ואמר: גם לי יש חתונות כאלו ואחרות, ועוד כמה שמחות. הלקח: לשמוע, להתחשב ולתת לשני את ההרגשה שמה שמעסיק אותו, מאד מענין גם אותנו!

ניתן להאזין לשיחות ודרשות מרבני הקהילה שליט"א

בטלפון 0799-400-442

לארבי ושוחרי התורה בקהילתנו הק' הצעאים לשעויע דברי ה' וחפצים לדעת את הדרך ילכו בה ואת העעשה אשר יגשון

שמחים אנו להגיש את זמני ונושאי השיעורים הנמסרים בימי השובבי"ם מפי

הגר"י טשזנר שליט"א

הלכות ברכת הפירות
בימים א' - ה' בשעה 21:00 - 20:30
בבית המ"ד קוותו ה' (היכל שטואל)

הלכות טהרה
בכל ליל שישי בשעה 22:15 - 23:00
בבית המ"ד 'שערי תפילה'

ענייני תפילה
בכל מוצאי שבת קודש בשעה 21:15 - 20:30
בבית המ"ד קוותו ה'

ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים
בבית התורה

נדבת הרב **יעקב קופל רובין** וב"ב שליט"א בן ידידנו הבלתי נשכח מעמודי החסד בקהילתנו הרב **אברהם אבא רובין** זצ"ל

לרגל השמחה השרויה במעונם בהולדת נכדם **נדב נ"י** בן לבנם הרב **איתמר גרשון שליט"א**. יה"ר שיזכו הוריו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים, וירונו ההורים והסבתא החשובה הגב' רובין שתח' רב נחת מכל יוצח"כ כ"י ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג